

Katseasjanduse Nõukogu toimetised nr. 12

Jõgeva Sordikasvanduse toimetised nr. 34

Kaerasortide võrdluskatsed

Jõgeva sordikasvanduses

1923.—1929. a.

M. Pill

Kuukirja „Agronoomia“ kaasanne

Tartus, 1930

Katseasjanduse Nõukogu toimetised nr. 12

Jõgeva Sordikasvanduse toimetised nr. 34

Kaerasortide võrdluskatsed

Jõgeva sordikasvanduses

1923.—1929. a.

M. Pill

Kuukirja „Agronoomia“ kaasanne

Tartus, 1930

15714
„Postimehe“ trükk, Tartus 1930

B-507

Eessõna.

Statistika andmete järele oli Eestis 1929. aastal kaera all 150.288 hektaari põllumaad. Segavilja all, mille hulgas muidugi ka kaer, 64.265 hektaari. Seega on meie põldudest umbes üks viiendik iga aasta kaera all kas puhtalt või segatult. Kui võrrelda meie kaera- ja segaviljapõldude saake välismaade omadega, näiteks meil sagedasti võrdluseks võetava Taanimaaga, siis on meie saagid hektaarilt ligi kaks ja pool korda Taanimaa saagest madalamad. Et meie ilmastuolud ja mullastik kaera kasvatamiseks oleksid sedavõrt halvemad Taani omist, pole usutav. Taani kõrgete saakide saavutamiseks mõjuvad kaasa muidugi kohane külvikord, hää põlluharimine ja otstarbekohane väetus. Ja muidugi ka paremad, kasvutingimuste kohaselt valitud sordid. Oma põlluharimisega ja kaerale väetise andmisega ei saa meie endid Taaniga võrrelda. Kindel aga on, et me oma kaerasaake parema põlluharimise ja väetamise abil tublisti, isegi kahekordseks ja rohkem võime tõsta, kasvatades samu sorte, mis meil senini paremateks tunnustatud.

Võrdluse aluseks võetud hektaari saagid on meie keskmised üleriiklikud. Meil on aga palju põllumehi, kelle kaerahektaari saagid keskmised üleriiklikud kahe-kolmekordselt ületavad. Nimelt kohasema külvikorra, harimise, väetamise ja sordi tarvitamise abil.

Iga kasvatatava vilja seemnest ja sordist on põllumehed alati olnud huvitatud. Üks vähem, teine rohkem. On püütud seemne väärtust puhasdamise ja sortimise teel parandada, on vahetatud seemet naabrilt, kus vili parem kasvanud, on tellitud välismaadelt rohkesti puhtasordilist seemet.

Kavakindlam kaerasordi selgitamine kaerasortide võrdluskatsete korraldamise abil algas meil mitte ammu. Kui 1920. aastal kogusin materjali järgneval aastal ilmuva raamatukese „Meie tähtsamad põllutaime sordid“ jaoks, lehitsesin läbi kõik meie saadaval oleva põllumajandusliku kirjanduse, aga kaerasortide võrdluste korraldamise kohta leidsin ma vanemast kirjandusest koguni vähe andmeid. Esimesed enam-vähem korrapäraselt läbiviidud kaerasortide võrdluskatsete andmed on pärit 1912. aastast, kus Eesti Põllumeeste Seltsi juures Tartus asuv Seemnevilja Toimkond põllumeeste juures kaerasortide võrdluskatseid hakkas korraldama. Sellest ajast päle hakatakse mitmelt poolt kaera sordiküsimust võrdluskatsete korraldamise abil selgitama.

Nii alustab Eestimaa Põllutöö Seltsi (suurpõllumeeste) poolt 1912. aastal asutatud Kehra sordiarendusjaam 1913. aastast päale kaerasortide võrdlemist, nii hakkab 1914. a. Tallinna Eesti Põllumeeste Selts oma liikmete juures kaerasortide võrdluskatseid korraldama.

Prof. N. Rootsi, kes praegu Tartu Ülikooli Taimebioloogia Katsejaamas Raadil hulga kaerasortidega eelkatseid korraldab, tegi rohkel arvul sama tööd juba vene ajal Ülikooli Maarjamõisas.

Ei või siin nimetamata jätta, et Balti Seemnekasvatajate Ühisus¹⁾ ja tema toetusel H. v. Rathlef'i poolt Tartu lähedal Nõmmiku talus 1908. a. asutatud sordiarendusjaam kaera sordiküsimuse selgitamisel ning viimane asutis esimesena mitme parandatud lipukaerasordi turulesaatmisega palju meie kaerakasvatamise edendamiseks kaasa on aidanud. Nimetatud Ühisuse „Mitteilungen und Publicationen'is“ 1905. a. on toodud Raadil ja teistes mõisates korraldatud kaerasortide võrdluskatsete andmete kokkuvõtted. Ka mõnede suurpõllumeeste ning teiste nende asutiste poolt on kaerasorte ennemalt võrreldud (nii avaldab M. v. Sievers „Baltische Wochenschrift'is“ 1887. ja 1888. aastakäigus aruandeid), aga väikepõllumeeste juures algas, nagu nimetatud, see sihikindlamalt 1912. aastast päale. Seemnevilja Toimkonna korraldusel sündis see algul, ja 1919. aastast päale, kui asutati Eesti Sordiparanduse Selts, läks selle ülesande täitmine viimase kätte. Kuna nimetatud Selts senini paremateks osutunud sorte katsejaamades tegelikkude põllumeeste ja põllutöökoolide juures võrdleb, hakkas Seltsi poolt ülevalpeetav Jõgeva Sordikasvandus, nimelt tema teravilja-osakond korraldama katseid suurema arvu sortidega, mille hulka kuuluvad kõik meil paremateks osutunud sordid, meie omamaa sordid ja välismaa paremad sordid. Need on samasugused eelkatsed nagu Raadilgi, kuigi sortide arv ja nimestik pole täiesti ühtlane.

---

1) Vt. „Mitteilungen und Publikationen des Baltischen Samenbau-Verbandes“, mis 1899. aastal ilmuma hakkas, ja „Результаты работъ и опытовъ, произведенныхъ на Юрьевской селекціонной станціи Нэммико“, kus avaldatud sordiarendusjaama tööd 1909. a. päale.

Kaerasortide võrdluskatsed Jõgeva Sordikasvanduses 1923.—1929. a.

Kaerasortide võrdluskatseid alustas Jõgeva Sordikasvandus juba 1921. aastal. Kahel esimesel, s. o. 1921. ja 1922. aastal polnud võrdluselolevate sortide arv kuigi suur. Need aastad kulusid sortide seemne kogumiseks ja ühtlustamiseks. Olgugi et katsete andmed ka neist aastaist olemas, alustame aruannet ruumi kokkuhoiu ja sortide arvu ühtluse pärast 1923. a. pääle. Kuna 1923. aastal vihmase sügise tõttu kaerasortidel seemne idanevus väga langes, siis ei kõlvanud selle aasta saagi seeme järgmise aasta katsete külviks mitte ja 1924. aastal paljundati eelmisel aastal võrdlusel olnud sortide seemet, et 1925. a. katseid uuesti teha. 1926. aastast pääle on sortide arvu tublisti suurendatud. On juure võetud sel ajal paljundada antud kolm Kehra kaera sorti ja mitu rootsi ning saksa sorti.

1927. a. pääle on neli sorti ruumipuudusel võrreldavate sortide hulgast välja jäetud. Välja jäeti need, mille kohta oldi juba kaunis kindel, et need meil kasvatamiseks pole kohased. Neist Baieri ega S. T. nr. 50 polnud ka kindlad sordid, Hedel oli palju puudusi ja V. Fortuna kohta asusid paljud põllumehed, kes teda kasvasid, täitsa eitavale seisukohale.

Võrdlusel olid:

I. Rootsi sortidest, nimelt:

a) Svalöfi Sordiarendusjaama omadest (tähestiku järjekorras): 1) Kella III (Klock), 2) Kuldvihm (Guldregn), 3) Kuninga (Kungs), 4) Kroon (Kron), 5) Liigovo II (Ligovo II) ning 6) Valge Odal (Wit Odal) ja

b) Veibulli Sordiarendusjaamast: 1) Argus, 2) Arla, Bergslager, 4) Diamant, 5) Eko ja 6) Fortuna.

II. Saksamaa sortidest: 1) Baieri (säälne kohalik), 2) Beseler II, 3) Breustedti Saagirikkam Varane (Breustedts ertragreichster Frühhafer), 4) Dippe Überwinder („Gebr. Dippes Überwinder“), 5) Engeleni Kollane (Engelens Gelbhafer), 6) Friedrichswerthi

Mäekaer (Friedrichswerther Berghafer), 7) Kirsche Kollane (Kirsches Pffiffelbacher Gelbhafer), 8) Kirsche Valge (Kirsches Pffiffelbacher Weissahafer), 9) Leutewitzi Kollane (Leutewitzer Gelbahafer), 10) Lochowi Kollane (F. von Lochows Gelbahafer), 11) Lochowi 9-a, 12) Lüneburgi Kley (Lüneburger Kleyahafer) 13) Mahndorfi Strube (Mahndorfer Strubes Hafer), 14) Sperlingi Sinslebeni (Sperlings Sinslebener Hafer) ja 15) Strube-Schlanstedti (Strubes Schlanstedter).

III. Taani sortidest: 1) Abedi Kollane Naesgaard (Abed Gul Naesgaard-Havre), 2) Abedi Nova, 3) Lyngby Hede, 4) Tystofte Kollakasvalge (Gulhvid Tystofte-Havre) ja 5) Tystofte Tähe (Tystofte Stjerne-Havre).

IV. Soome sortidest: Veikko. Pöllutöö-katsejaama arendatud.

V. Inglismaa sortidest: Gartoni Abundance.

VI. Omamaa sortidest: 1) Kehra Saagirikas, 2) Kehra Tangukaer, 3) Kehra Varane, 4) Seemnevilja Toimkonna nr. 46 ja 5) Seemnevilja Toimkonna nr. 50.

Aruandest on välja jäetud mõned võrdluseks olnud lipukaera sordid, sest et nende saagi andmed külvates ühes pööriskaartega ei saa hilise külvi pärast sordi kohta küllalt otsustandvad olla.

Katsed on korraldatud enam-vähem liivsavi mullal. Eelviljaks oli: 1923. a. — ristik (?), 1925. a. — ristikhein, 1926., 1927. ja 1928. a. — kartul, 1929. a. — hernes.

Katse põllu maa on eelmisel sügisel küntud, katsetamisaasta kevadel libistatud, seemendamisadraga õhukeselt korratud, kunstsõnnik külvatud ja äestatud.

Väetuseks on antud hektaari kohta umbes 2 kotti superfosfaati, 1½ kotti kaalisoola ja tarvilikul korral pealtväetiseks antud väävelhaput ammoniaaki või tšiiilisalpeetrit.

Lappide suurus: 1923. a. — 25 m² (arvestatav pind) neljas korduses, 1925. a. — 25 m² viies korduses ja 1926. a. — 25 m² viies korduses, 1927., 1928. ja 1929. a. 12,5 m² viies korduses, kus iga viies lapp mõõtja (M). Mõõtjaks on olnud Kuldivihm.

Külviaeg oli 1923. a. 9.—11. juuni, 1925. a. 7. mai, 1926. a. 26. mai, 1927. a. 1. juuni, 1928. a. 21. mai ja 22. mai, 1929. a. 25. mai.

Külvatud on esimestel aastatel Rümkeri kaherealise masinaga, viimasel ajal planeet-junioriga, jättes ridade vahe 15 sm ning arvates kuni 1927. aastani 450 ja hiljem 500 puhast idanevat tera 1 m². Külviks tarvitatud seemne idanevuse-%, 1000 tera kaal ja seemne kaal 1 m² jaoks on

Tab. nr. 1. Katsete külviks tarvitatud seemne idanevus,

Sordid	1923			1925			1926		
	Idanevus %	1000 tera kaal g	Seemnemäär 1 m ² g	Idanevus %	1000 tera kaal g	Seemnemäär 1 m ² g	Idanevus %	1000 tera kaal g	Seemnemäär 1 m ² g
1. Svalöfi Kroon	77,2	27,9	14,4	89,0	27,8	13,5	95,5	28,3	14,1
2. Tystofte Tähe	91,0	22,7	10,0	99,2	30,1	13,1	93,75	28,2	14,4
3. Breustedti Saagirikkam Varane	96,0	25,6	10,7	99,0	34,8	14,8	97,0	29,8	14,6
4. Kirsche Valge	86,2	24,5	11,4	98,3	31,5	14,0	95,0	29,3	14,6
5. Svalöfi Kuninga	94,0	47,1	20,0	92,3	31,0	14,6	97,0	29,3	14,3
6. Strube-Schlanstedt	91,1	21,5	9,4	94,3	30,2	13,8	96,7	27,8	13,8
7. Abedi Nova	92,2	22,5	9,8	99,7	32,4	14,0	93,5	28,7	14,6
8. Svalöfi Võit	69,0	26,5	15,4	96,5	30,1	13,5	94,0	28,5	14,6
9. Kirsche Kollane	93,2	19,7	8,4	97,2	27,1	12,1	94,2	25,5	12,8
10. Engeleni Kollane	98,5	16,6	6,7	99,5	25,7	11,1	95,2	24,4	12,3
11. Svalöfi Kuldvihm	98,5	26,1	10,6	99,7	26,7	11,5	96,2	22,5	11,4
12. Abedi Kollane Naesgaard	96,5	25,5	10,6	98,3	31,5	13,9	97,5	29,2	14,2
13. Veikko	98,0	23,9	9,8	97,0	34,6	15,3	96,7	30,1	14,8
14. Sperlingi Sinsleben	93,5	23,5	10,0	98,0	31,9	14,1	95,2	27,5	13,8
15. Seemnevilja Toimkonna nr. 46	99,5	22,7	9,1	98,0	29,8	13,1	96,2	27,8	13,7
16. Gartoni Abundance	96,7	25,2	10,4	98,5	36,5	16,0	97,2	32,3	15,8
17. Mahndorfi Strube	89,5	23,8	10,7	99,0	32,8	14,4	95,7	28,5	14,2
18. Tystofte Kollakasvalge	93,5	21,0	9,0	98,7	28,1	12,3	96,0	26,4	13,1
19. Leutewitzi Kollane	91,0	20,1	8,8	99,7	21,7	9,3	98,5	21,2	10,3
20. Lochowi Kollane	93,5	18,7	8,0	98,7	25,1	11,0	94,0	22,3	11,2
21. Veibulli Fortuna	94,0	27,9	11,9	99,6	29,9	12,9	96,0	29,1	14,4
22. Seemnevilja Toimkonna nr. 50	95,5	21,4	9,0	99,5	30,9	13,7	97,2	28,6	13,9
23. Baieri (säälne kohalik)	71,0	29,0	16,3	98,0	32,6	14,4	98,7	31,5	15,1
24. Lyngby Hede	86,2	22,6	10,5	97,0	30,2	13,4	93,2	24,4	12,5
25. Dippe Überwinder	—	—	—	—	—	—	90,6	34,25	17,8
26. Friedrichswerthi Mäe	—	—	—	—	—	—	95,0	35,5	17,9
27. Veibulli Argus	—	—	—	—	—	—	—	—	19,4
28. Svalöfi Liigovo II	—	—	—	—	—	—	99,6	34,2	18,1
29. Kehra Saagirikas	—	—	—	—	—	—	98,0	32,8	15,8
30. Lochowi 9-a	—	—	—	—	—	—	95,6	39,4	19,5
31. Veibulli Bergslager	—	—	—	—	—	—	—	—	11,7
32. Beseler II	—	—	—	—	—	—	96,0	39,0	19,2
33. Veibulli Diamant	—	—	—	—	—	—	—	—	16,0
34. Lüneburgi Kley	—	—	—	—	—	—	99,9	42,0	19,8
35. Kehra Tangu	—	—	—	—	—	—	99,2	39,1	18,6
36. Kehra Varane	—	—	—	—	—	—	99,5	37,6	17,8
37. Veibulli Arla	—	—	—	—	—	—	—	—	15,2
38. Veibulli Eko	—	—	—	—	—	—	—	—	15,4
39. Svalöfi Valge Odal	—	—	—	—	—	—	99,5	32,1	15,2
40. Svalöfi Kella III	—	—	—	—	—	—	100,0	23,0	10,9

toodud sortide ja aastate järele tab. nr. 1. Nagu sellest tabelist näha, on maha arvatud paar juhtu 1923. ja neli juhtu 1929. aastal, võrdlusel tarvitatud seemne idanevus olnud rahuldav kuni häa. Viimastel aastatel on hoitud ühe aasta seeme tagantjärele alles juhuks, kui mõnel aastal saagi idanevus peaks rikunduma, et siis seda alalhoitud seemet järgmisel aastal külvata. 1929. aastal tuli seda tagavara kasutada, aga neljal sordil puudus 1927. a. saagi seeme ja sellepärast tuli madala idanevusega 1928. a. saagi seemet külvata. 1926. a. saadud Veibulli sortide kohta pole idanevuse ega 1000 tera kaalu andmeid alles, on teada küll seemnemäärad 1 m². — 1000 tera

1000 tera kaal ja seemnemäär 1 m² sortide ja aastate järele.

1927			1928			1929		
Idanevus %	1000 tera kaal g	Seemnemäär 1 m ² g	Idanevus %	1000 tera kaal g	Seemnemäär 1 m ² g	Idanevus %	1000 tera kaal g	Seemnemäär 1 m ² g
98,7	39,8	20,0	98,3	29,7	15,1	100,0	29,7	15,0
98,7	36,0	17,3	99,0	29,6	15,0	100,0	29,6	15,0
93,8	38,9	18,7	99,7	31,6	15,8	100,0	31,6	15,9
96,3	38,2	17,2	98,7	30,2	15,3	100,0	30,2	15,3
97,0	40,7	20,0	99,3	33,7	17,0	100,0	33,7	17,0
99,0	38,1	17,6	97,0	30,2	15,6	100,0	30,2	15,6
97,7	38,9	19,5	99,0	31,0	15,7	99,0	31,0	15,7
98,0	38,9	20,0	98,3	30,7	15,6	100,0	30,7	15,7
99,0	32,9	15,6	100,0	25,9	13,0	99,0	25,9	13,0
99,3	32,5	15,5	99,7	25,6	12,9	89,0	25,6	14,4
98,7	34,3	17,5	99,7	27,2	13,7	80,0	26,45	17,1
99,7	42,1	20,0	99,3	32,7	16,4	100,0	32,7	16,4
97,3	40,6	19,5	98,3	31,2	15,9	100,0	31,2	16,0
99,3	38,6	17,6	98,3	31,1	16,0	99,0	31,1	16,0
96,7	37,0	19,6	100,0	29,6	14,8	99,0	29,6	14,8
90,7	43,0	21,3	98,7	33,7	17,1	100,0	33,7	17,0
98,3	40,0	20,4	97,3	32,4	16,6	100,0	32,4	16,2
98,3	37,1	17,6	100,0	26,9	13,5	100,0	26,9	13,5
99,7	28,9	13,4	99,7	24,0	12,1	100,0	24,0	12,1
97,7	29,8	13,3	99,7	24,6	12,4	100,0	24,6	12,4
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—
96,3	37,0	18,6	100,0	29,3	14,6	100,0	29,3	14,6
92,3	36,1	19,7	99,0	28,1	14,2	100,0	28,1	14,0
99,3	37,3	17,9	99,0	30,3	15,3	100,0	30,3	15,1
98,5	42,3	22,4	97,3	33,8	17,4	71,7	29,4	21,9
99,3	36,8	18,7	99,7	27,6	13,9	72,3	31,5	23,3
99,0	37,0	18,1	99,3	29,1	14,8	100,0	29,1	14,7
98,0	28,6	13,7	99,7	23,2	11,7	100,0	23,2	11,6
97,7	39,3	19,3	99,3	30,8	15,6	100,0	30,8	15,4
98,5	38,1	17,9	100,0	31,2	15,6	100,0	31,2	15,6
83,5	39,0	20,9	99,3	30,0	15,1	97,0	30,0	15,0
99,3	44,5	22,4	96,0	37,8	19,8	66,7	34,0	28,9
99,7	37,8	17,8	100,0	29,4	14,7	66,7	29,3	23,5
99,7	29,6	14,5	100,0	24,6	12,3	100,0	24,6	12,3
98,7	33,4	15,8	100,0	25,7	12,8	99,0	25,7	13,0
98,0	32,7	16,4	97,0	27,3	14,1	95,0	27,3	14,4
99,3	34,8	16,1	98,0	25,4	13,0	10,00	25,4	12,8

kaalud on külviks tarvitatud teradel suuremad kui sama sordi eelmise aasta saagil, sest külvi jaoks sortiti uuesti, kuna aga saagi hindamisel on 1000 tera kaal ainult puhastatud terade järele määratud.

Kasvuajal on kõigi katselappide eest ühtlaselt hoolitsetud, päämiselt umbrohtu hävitades ja võõraid taimi kõrvaldades.

Kasvuajal on ka märkusi tehtud tärkamise, orase kasvu ja tiheduse, pöörise ilmumise, seisukindluse, haigustele, päämiselt roostele vastupanu, küpsuse jne. kohta (vt. tab. nr. 3). Aruande-aastate taimekasvu- ja koristamisaja ilmas- tikuolud, nimelt kuu keskmine temperatuur ja sademed on toodud tab. nr. 2.

Tab. nr. 3. Pöörise-ilmumise ja küpsuse ajad ning seisu-

	Pöörise-ilmumise kuupäevad						Küpsuse kuupäevad			
	1923	1925	1926	1927	1928	1929	1923	1925	1925	1929
Külviaeg :	9.-11. VI	7. V	26. V	1. VI	21. ja 22. V	25. V				
1. Svalöfi Kroon	12. VIII	12. VII	22. VII	25. VII	8. VIII	25. VII	12. X	15. VIII	28. VIII	14. IX
2. Tystofte Tähe	11. "	10. "	22. "	24. "	5. "	22. "	12. "	12. "	28. "	11. "
3. Breustedti Saagirik- kam Varane	11. "	10. "	22. "	24. "	9. "	26. "	9. "	12. "	28. "	14. "
4. Kirsche Valge	12. "	12. "	23. "	25. "	9. "	26. "	12. "	13. "	29. "	14. "
5. Svalöfi Kuninga	13. "	13. "	23. "	25. "	9. "	24. "	12. "	14. "	29. "	13. "
6. Strube-Schlanstedt	12. "	11. "	22. "	25. "	6. "	23. "	11. "	12. "	28. "	12. "
7. Abedi Nova	8. "	9. "	21. "	22. "	5. "	22. "	10. "	11. "	27. "	12. "
8. Svalöfi Vöit	11. "	11. "	22. "	25. "	6. "	22. "	10. "	12. "	28. "	12. "
9. Kirsche Kollane	8. "	9. "	20. "	22. "	7. "	21. "	9. "	12. "	26. "	3. "
10. Engeleni Kollane	9. "	9. "	21. "	22. "	6. "	22. "	10. "	12. "	27. "	3. "
11. Svalöfi Kuldvihm	8. "	9. "	20. "	22. "	4. "	22. "	10. "	12. "	27. "	2. "
12. Abedi Kollane Naes- gaard	9. "	12. "	22. "	25. "	8. "	25. "	13. "	13. "	29. "	14. "
13. Veikko	10. "	10. "	21. "	25. "	8. "	25. "	12. "	12. "	28. "	14. "
14. Sperlingi Sinsleben	15. "	13. "	24. "	25. "	9. "	26. "	14. "	14. "	1. IX	14. "
15. Seemnevilja Toim- konna nr. 46	10. "	11. "	22. "	25. "	9. "	24. "	12. "	12. "	29. VIII	14. "
16. Garton Abundance	6. "	9. "	18. "	22. "	1. "	20. "	8. "	8. "	25. "	3. "
17. Mahndorfi Strube	15. "	13. "	23. "	25. "	13. "	24. "	12. "	14. "	30. "	13. "
18. Tystofte Kollakasvalge	13. "	11. "	24. "	25. "	8. "	26. "	13. "	13. "	1. IX	14. "
19. Leutewitzi Kollane	12. "	11. "	24. "	25. "	13. "	26. "	12. "	13. "	1. "	13. "
20. Lochowi Kollane	8. "	9. "	20. "	22. "	6. "	21. "	9. "	12. "	26. VIII	11. "
21. Veibulli Fortuna	13. "	12. "	23. "	—	—	—	12. "	14. "	29. "	—
22. Seemnevilja Toim- konna nr. 50	12. "	10. "	22. "	—	—	—	11. "	13. "	28. "	—
23. Baieri (säälne kohalik)	7. "	9. "	19. "	—	—	—	10. "	12. "	26. "	—
24. Lyngby Hede	19. "	17. "	28. "	—	—	—	17. "	16. "	5. IX	—
25. Dippe Überwinder	—	—	21. "	25. VII	6. VIII	25. VII	—	—	27. VIII	14. IX
26. Friedrichswerthi Mäe	—	—	23. "	25. "	10. "	26. "	—	—	29. "	14. "
27. Veibulli Argus	—	—	22. "	26. "	8. "	22. "	—	—	25. "	7. "
28. Svalöfi Liigovo II	—	—	22. "	22. "	2. "	22. "	—	—	28. "	4. "
29. Kehra Saagirikas	—	—	22. "	25. "	8. "	25. "	—	—	28. "	14. "
30. Lochowi 9-a	—	—	24. "	25. "	7. "	25. "	—	—	30. "	13. "
31. Veibulli Bergslager	—	—	18. "	22. "	2. "	22. "	—	—	25. "	12. "
32. Beseler II	—	—	22. "	25. "	10. "	25. "	—	—	28. "	14. "
33. Veibulli Diamant	—	—	20. "	23. "	4. "	21. "	—	—	26. "	8. "
34. Lüneburgi Kley	—	—	20. "	25. "	6. "	23. "	—	—	26. "	13. "
35. Kehra Tangu	—	—	23. "	26. "	9. "	25. "	—	—	29. "	13. "
36. Kehra Varane	—	—	22. "	25. "	7. "	23. "	—	—	27. "	13. "
37. Veibulli Aria	—	—	19. "	22. "	10. "	21. "	—	—	25. "	3. "
38. Veibulli Eko	—	—	22. "	26. "	14. "	26. "	—	—	28. "	14. "
39. Svalöfi Valge Odal	—	—	20. "	25. "	6. "	25. "	—	—	25. "	6. "
40. Svalöfi Kella III	—	—	21. "	25. "	8. "	25. "	—	—	25. "	8. "

Tab. nr. 2. Meteoroloogilised andmed.

	Keskmise päevatemperatuur C ⁰ .							Sademed mm.							
	Apr.	Mai	Juuni	Juuli	Aug.	Sept.	Okt.	Apr.	Mai	Juuni	Juuli	Aug.	Sept.	Okt.	
1923.	0,9	8,6	11,0	17,0	13,2	11,5	6,3	27,2	99,2	114,3	34,1	142,1	95,2	78,6	
1925.	5,7	11,4	13,2	18,8	14,7	10,1	3,1	71,6	18,4	80,4	55,8	118,1	88,0	71,1	
1926.	1,7	10,4	14,6	16,5	12,3	8,8	1,5	59,9	59,7	46,0	62,7	63,3	39,6	47,9	
1927.	2,5	6,7	13,7	20,7	17,5	10,6	3,3	56,2	102,3	73,7	33,6	79,2	91,6	77,9	
1928.	2,8	10,2	10,9	14,2	14,2	10,5	5,5	15,4	74,3	174,4	98,1	166,4	106,0	32,4	
1929.	—	1,2	12,2	13,1	16,1	14,9	10,3	6,8	25,2	67,9	65,7	116,2	70,1	47,1	29,6

kindluse ja rooste hindamise märkused aastate järele.

Kasvu-aeg päevades				Seisukindlus 5 — hää, 1 — vilets					Rooste 1 — vähe, 5 — palju						
1923	1925	1926	1929	1923	1925	1926	1927	1929	1923	1926		1928		1929	
										Kõrre	Lehe	Kõrre	Lehe	Kõrre	Lehe
124	101	94	113	3-	3=	5-	4-	4.	5	2	3	3+	5	3=	4
124	98	94	110	3=	2.	4.	3-	3+	5	2	3	3	5	3-	4
123	98	94	113	3=	3-	5=	3+	4-	5	1	3	3.	5	2	4-
126	99	95	113	3=	3-	5=	3+	4-	5	2	3	3.	5	3=	4-
124	100	95	112	3	3-	5=	4-	4	5	2	3.	4-	5	3.	4
125	98	94	112	3-	3.	5-	3+	4+	5	1	3	4-	5	3+	4+
122	97	93	111	2+	3=	5-	4-	4-	5	1	3	4	5	3	4
122	98	94	111	3	2+	5-	4	4.	5	-	-	4-	5	3	4
123	98	92	102	3=	3-	5	3	(5=)	5	2	3	4-	5	3+	4
122	98	93	102	3-	3-	5-	3-	(5)	5	2	2	3.	5	4-	4-
122	98	93	101	3-	2+	5-	3.	4-	5	1	3	4-	5	3.	4+
125	99	95	113	3-	3=	5-	4-	4	5	2	3	3+	5	3	4
124	98	94	113	3=	2	5-	3.	4-	5	1	2	4-	5	2-	4-
126	100	98	113	3-	3	5-	4	4=	5	2	3	3+	5	3=	4-
124	98	95	113	3-	2+	5-	3+	4.	5	2	3	3+	5	3.	4+
120	94	91	102	3=	2	5-	4-	(4-)	5	2	3	4-	5	3-	5-
126	100	96	112	3-	3.	5	4=	4+	5	1	3	4-	5	3-	4.
125	99	98	113	3	2+	5=	3.	3+	5	3	3	3+	5	3	4+
126	99	98	112	2	2+	4+	3-	4=	5	2	3	4-	5	4=	4+
123	98	92	110	3=	2+	5=	3.	4=	5	2	3	4	5	3	4.
124	100	95	-	3-	2+	4.	-	-	5	2	3	-	-	-	-
123	99	94	-	3-	2.	5-	-	-	5	1	3	-	-	-	-
122	98	92	-	2+	2+	5=	-	-	5	2	3	-	-	-	-
129	102	102	-	3-	2=	4-	-	-	5	2	4	-	-	-	-
-	-	93	113	-	-	5-	4-	4	-	-	-	3+	5	3.	4+
-	-	95	113	-	-	5-	4-	4-	-	-	-	3-	5	3-	4-
-	-	91	106	-	-	-	3	4.	-	-	-	5-	5	3.	4-
-	-	94	103	-	-	4	4-	(4+)	-	-	-	3+	5	3+	4+
-	-	94	113	-	-	5-	4-	4=	-	1	2	4=	5	3	4
-	-	96	112	-	-	5=	3	3+	-	-	-	4+	5	4.	4=
-	-	91	111	-	-	-	3-	4-	-	-	-	4.	5	3	4+
-	-	94	113	-	-	5-	4-	4-	-	-	-	4	5	3+	4+
-	-	92	107	-	-	5	4=	4+	-	-	-	4.	5	3=	4
-	-	92	112	-	-	5-	4-	4=	-	-	-	3+	5	3+	4
-	-	95	112	-	-	5-	4-	4-	-	1	2=	3.	5	2+	4
-	-	93	112	-	-	5-	3.	4=	-	1	1	3+	5	3	4+
-	-	91	102	-	-	-	4=	(5-)	-	-	-	4	5	3+	4+
-	-	94	113	-	-	5	3+	4	-	2	3	4.	5	3=	4-
-	-	91	105	-	-	-	3.	4	-	-	-	4+	5	3+	5-
-	-	91	107	-	-	-	3+	4-	-	-	-	4	5	3	4

Katsete aastad on oma ilmastiku poolest olnud õige erinevad. Sää on külm ja vihmane 1923. ja 1928. aasta, sää lõuane 1927. a. ja kaerale hää kasvuajaga 1926. ja 1929. aasta. Need ilmastikuolud on muidugi, nagu pärast näeme, sortide saagirohkusse ja saagiväärtusse oma mõju avaldanud. 1927. aastal küpsetas põud, 1928. aastal näpistas külm osalt sorte enne-aegu küpseks.

Tab. nr. 4. Sortide terasaagid

Sordid	1923	1925	1926
	M ± m	M ± m	M ± m
1. Svalöfi Kroon	785 ± 21,4	1769 ± 27,6	3472 ± 37,6
2. Tystofte Tähe	715 ± 31,0	1654 ± 30,0	3586 ± 120,5
3. Breustedti Saagirikkam Varane	692 ± 40,8	1907 ± 12,6	3614 ± 84,3
4. Kirsche Valge	748 ± 48,2	1678 ± 24,9	3784 ± 57,1
5. Svalöfi Kuninga	915 ± 32,3	1770 ± 23,2	3208 ± 54,8
6. Strube - Schlanstedt	713 ± 26,2	1794 ± 16,6	3377 ± 14,7
7. Abedi Nova	756 ± 38,7	1815 ± 31,7	3161 ± 65,4
8. Svalöfi Võit	875 ± 28,7	1739 ± 36,6	3050 ± 76,0
9. Kirsche Kollane	606 ± 28,6	1669 ± 20,6	3419 ± 158,3
10. Engeleni Kollane	484 ± 4,8	1763 ± 15,7	2881 ± 120,1
11. Svalöfi Kuldvihm	709 ± 23,1	1680 ± 12,2	3216 ± 66,5
12. Abedi Kollane Naesgaard	689 ± 44,0	1614 ± 21,6	3049 ± 133,3
13. Veikko	755 ± 29,1	1694 ± 29,3	2868 ± 85,5
14. Sperlingi Sinsleben	504 ± 2,5	1659 ± 17,1	3182 ± 112,6
15. Seemnevilja Toimkonna nr. 46	618 ± 82,9	1700 ± 15,4	2843 ± 106,9
16. Gartoni Abundance	611 ± 35,1	1797 ± 23,3	3188 ± 95,9
17. Mahndorfi Strube	617 ± 34,1	1713 ± 17,4	3011 ± 128,7
18. Tystofte Kollakasvalge	586 ± 62,8	1548 ± 26,8	3231 ± 151,6
19. Leutewitzi Kollane	713 ± 38,5	1557 ± 20,0	3507 ± 89,7
20. Lochowi Kollane	668 ± 28,2	1497 ± 25,0	3221 ± 119,7
21. Veibulli Fortuna	623 ± 20,6	1744 ± 16,8	3260 ± 119,2
22. Seemnevilja Toimkonna nr. 50	556 ± 13,0	1539 ± 31,8	3022 ± 85,9
23. Baieri (säälne kohalik)	658 ± 23,4	1649 ± 22,2	2756 ± 170,7
24. Lyngby Hede	535 ± 57,8	1254 ± 16,2	2690 ± 169,0
25. Dippe Überwinder	—	—	3655 ± 99,3
26. Friedrichswerthi Mäe	—	—	3384 ± 53,1
27. Veibulli Argus	—	—	3724 ± 99,2
28. Svalöfi Liigovo II	—	—	3099 ± 42,6
29. Kehra Saagirikas	—	—	3221 ± 146,0
30. Lochowi 9-a	—	—	3605 ± 61,9
31. Veibulli Bergslager	—	—	3261 ± 77,6
32. Beseler II	—	—	3439 ± 39,6
33. Veibulli Diamant	—	—	3172 ± 98,7
34. Lüneburgi Kley	—	—	3515 ± 45,6
35. Kehra Tangu	—	—	3060 ± 10,0
36. Kehra Varane	—	—	3506 ± 125,6
37. Veibulli Arla	—	—	3434 ± 121,1
38. Veibulli Eko	—	—	3555 ± 227,2
39. Svalöfi Valge Odal	—	—	3070 ± 65,1
40. Svalöfi Kella III	—	—	2454 ± 89,3

Katsete andmed on prof. dr. N. Rootsi poolt koostatud ja meie Katseasjanduse Nõukogu poolt vastuvõetud juhtnõõride järele neiu S. Tuule poolt ümber töötatud.

Kaerasortide terasaagid.

Teraanni poolest hääd aastad on olnud 1926. ja 1929., rahuldav on 1928. aasta, madala saagiga on 1925. ja 1927. aasta, koguni vilets on 1923. a. saak. Sortide terasaagid on aastate järele toodud tab. nr. 4. Et osa sorte 1926. aastast pääle juba 1923. aastal olnutele lisaks võeti, siis on kõigis aruande tabelites sordid jagatud kahte rühma: esimeses rühmas on kõik sordid, mis võrdlusel 1923. aastast saadik, ja teises, mis 1926. a. saadik. Esimeses rühmas on aastate keskmised võetud 6 aasta kohta,

aastate järele kg ha-ilt.

1927	1928	1929	4 a. keskm.	6 a. keskm.
M ± m	M ± m	M ± m	M ± m	M ± m
1835 ± 159,2	2242 ± 65,2	3498 ± 38,9	2762 ± 45,1	2267 ± 30,6
1307 ± 32,8	2550 ± 108,0	3452 ± 97,4	2724 ± 47,9	2211 ± 32,7
1399 ± 52,5	2138 ± 61,8	3491 ± 67,4	2660 ± 33,7	2207 ± 23,6
1450 ± 88,1	2245 ± 50,5	3299 ± 55,3	2694 ± 32,2	2201 ± 23,3
1427 ± 72,4	2049 ± 80,0	3556 ± 79,5	2560 ± 35,4	2154 ± 24,5
1538 ± 99,7	2240 ± 88,4	3204 ± 86,5	2590 ± 39,9	2144 ± 27,1
1472 ± 16,1	2136 ± 93,1	3474 ± 83,7	2561 ± 35,5	2136 ± 25,1
1446 ± 61,8	2062 ± 59,3	3296 ± 22,5	2463 ± 29,1	2078 ± 20,9
1546 ± 151,2	1910 ± 32,0	3308 ± 25,3	2546 ± 55,6	2076 ± 37,6
1598 ± 106,8	2454 ± 53,5	3228 ± 56,6	2540 ± 44,6	2068 ± 29,9
1450 ± 37,0	2202 ± 23,1	2984 ± 39,3	2463 ± 22,2	2040 ± 15,4
1546 ± 89,7	2087 ± 111,6	3246 ± 79,0	2482 ± 52,7	2058 ± 35,3
1405 ± 50,3	2214 ± 81,9	3271 ± 57,5	2439 ± 35,2	2034 ± 24,7
1586 ± 203,2	2095 ± 49,8	3078 ± 112,7	2485 ± 65,7	2017 ± 43,9
1178 ± 22,9	2240 ± 79,2	3458 ± 38,9	2430 ± 35,1	2006 ± 27,3
1178 ± 25,2	1726 ± 205,1	3434 ± 67,9	2381 ± 59,4	1989 ± 40,2
1350 ± 39,2	2107 ± 84,1	3043 ± 48,5	2378 ± 41,5	1973 ± 28,4
1615 ± 78,6	1992 ± 19,4	2840 ± 73,4	2419 ± 27,6	1969 ± 21,6
1176 ± 103,9	1738 ± 90,7	2867 ± 76,8	2322 ± 45,4	1926 ± 31,3
1404 ± 89,7	1723 ± 80,6	2730 ± 66,1	2269 ± 45,6	1874 ± 31,0
—	—	—	(1875 ± 40,7)	—
—	—	—	(1705 ± 30,8)	—
—	—	—	(1688 ± 57,9)	—
—	—	—	(1493 ± 20,8)	—
1414 ± 45,9	2342 ± 53,5	3213 ± 39,5	2656 ± 32,0	—
1583 ± 28,7	2137 ± 70,6	3102 ± 28,1	2551 ± 24,3	—
1305 ± 43,4	1763 ± 15,9	3303 ± 86,1	2524 ± 34,8	—
1454 ± 111,4	2162 ± 35,1	3353 ± 65,2	2517 ± 35,1	—
1536 ± 77,3	2194 ± 70,4	3098 ± 44,3	2512 ± 46,2	—
1586 ± 83,8	1862 ± 40,4	2920 ± 68,3	2493 ± 32,7	—
1608 ± 54,1	1971 ± 71,6	3077 ± 64,7	2479 ± 33,8	—
1429 ± 83,9	2117 ± 51,5	2920 ± 143,9	2476 ± 44,7	—
1286 ± 80,6	2005 ± 60,8	3259 ± 57,7	2430 ± 38,1	—
1222 ± 129,3	2068 ± 118,8	2878 ± 115,0	2421 ± 53,7	—
1293 ± 92,2	2275 ± 57,7	3010 ± 59,1	2409 ± 31,0	—
1038 ± 31,0	2173 ± 82,9	2912 ± 30,0	2407 ± 38,4	—
1329 ± 44,0	1675 ± 40,1	3032 ± 37,1	2367 ± 35,0	—
1390 ± 35,3	1615 ± 61,1	2794 ± 83,5	2338 ± 63,0	—
1430 ± 43,4	1724 ± 45,3	2650 ± 40,9	2218 ± 24,8	—
1422 ± 90,7	1891 ± 101,0	2725 ± 83,0	2123 ± 45,6	—

teises — nelja viimase aasta kohta. Kummaski rühmas on sordid järjekorda seatud nende keskmiste teraandide järele, kusjuures suurema-annilised eesotsas ja neile järgnevad järjest vähema teraanniga sordid. Kuna esimese rühma sortide kohta on andmeid kuuest aastast, siis on esimesse rühma kuuluvate sortide hinnang kindlam kui teise rühma sortidel, kus andmeid ainult neljast aastast.

Tab. nr. 4 on toodud sortide keskmised terasaagid ühes keskmise aritmeetilise veaga. Kergema ülevaate sortide terasaagist annab tab. nr. 5, kus teiste sortide saagid toodud protsentides Kuldvihma saagist, mis 100 võetud. Kuldvihm on meil üldiselt tuntud parem kaera sort. Sellepärast ongi teda tarvitatud kaera võrdluskatsetes mõõtjaks sordiks.

Teraanni poolest paremaks tuleks lugeda seesugune sort, mis iga aasta

Sordid	1923. a.		1925. a.		1926. a.	
	% Kuldvihm = 100 %	m %	% Kuldvihm = 100 %	m %	% Kuldvihm = 100 %	m %
1. Svalöfi Kroon	110,7	2,7	105,3	1,6	108,0	1,1
2. Tystofte Tähe	100,9	4,3	98,5	1,8	111,5	3,4
3. Breustedti Saagirikkam Varane	97,6	5,9	113,5	0,7	112,4	2,3
4. Kirsche Valge	105,5	6,4	99,8	1,5	117,7	1,5
5. Svalöfi Kuninga	129,1	3,5	105,4	1,3	99,8	1,7
6. Strube-Schlanstedt	100,6	3,8	106,8	0,9	105,0	0,4
7. Abedi Nova	106,6	5,1	108,0	1,6	98,3	2,1
8. Svalöfi Võit	123,4	3,3	103,5	2,1	94,8	2,5
9. Kirsche Kollane	85,5	4,7	98,9	1,2	106,3	4,6
10. Engeleni Kollane	68,3	1,0	104,9	0,9	89,6	4,2
11. Svalöfi Kuldvihm	100,0	3,3	100,0	0,7	100,0	2,1
12. Abedi Kollane Naesgaard	97,2	6,4	96,1	1,3	94,8	4,4
13. Veikko	106,5	3,9	100,8	1,7	89,2	3,0
14. Sperlingi Sinsleben	71,1	0,5	98,8	1,0	98,9	3,5
15. Seemnevilja Toimkonna nr. 46	87,2	13,4	101,2	0,9	88,4	3,8
16. Gartoni Abundance	86,2	5,7	107,0	1,3	99,1	3,0
17. Mahndorfi Strube	87,0	5,5	102,0	1,0	93,6	4,3
18. Tystofte Kolakasvalge	82,7	10,7	92,1	1,7	100,5	4,7
19. Leutewitzi Kollane	100,6	5,4	92,7	1,3	109,1	2,6
20. Lochowi Kollane	94,2	4,2	89,1	1,7	100,2	3,7
21. Veibulli Fortuna	87,9	3,3	103,8	1,0	101,4	3,7
22. Seemnevilja Toimkonna nr. 50	78,4	2,3	91,6	2,1	94,0	2,8
23. Baieri (säälne kohalik)	92,8	3,6	98,2	1,3	85,7	6,2
24. Lyngby Hede	75,5	10,8	74,6	1,3	83,6	6,3
25. Dippe Überwinder	—	—	—	—	113,7	2,7
26. Friedrichswerthi Mäe	—	—	—	—	105,2	1,6
27. Veibulli Argus	—	—	—	—	115,8	2,7
28. Svalöfi Liigovo II	—	—	—	—	96,4	1,4
29. Kehra Saagirikas	—	—	—	—	100,2	4,5
30. Lochowi 9-a	—	—	—	—	112,1	1,7
31. Veibulli Bergslager	—	—	—	—	101,4	2,4
32. Beseler II	—	—	—	—	106,9	1,2
33. Veibulli Diamant	—	—	—	—	98,6	3,1
34. Lüneburgi Kley	—	—	—	—	109,3	1,3
35. Kehra Tangu	—	—	—	—	95,2	0,3
36. Kehra Varane	—	—	—	—	109,0	3,6
37. Veibulli Arla	—	—	—	—	106,8	3,5
38. Veibulli Eko	—	—	—	—	110,5	6,4
39. Svalöfi Valge Odal	—	—	—	—	95,5	2,1
40. Svalöfi Kella III	—	—	—	—	76,3	3,6

suurt saaki annab. Kuldvihmast oleksid paremad need sordid, mille protsentides toodud saagid on üle 100 mitte üksinda aastate keskmiste järele, vaid igal aastal. Kuldvihmast iga aasta suuremaid terasaake andvaid sorte on üldse ainult kaks, nimelt Svalöfi Kroon ja Strube-Schlanstedt. Kuue aasta keskmiste järele on Kroon Kuldvihmast 11% ja Strube-Schlanstedt 5% suuremat terasaaki andnud. Kuueaastase keskmise järele on pääle nende kahe Kuldvihmast suurema teraanniga sorte veel mitu, kuigi nad iga aasta Kuldvihmast paremad pole olnud. Seesugused sordid on pääle nimetatute esimesest rühmast: Tystofte Tähe (andes Kuldvihmast keskm. 8% suure-

protsentides (Kuldvihm = 100).

1927. a.		1928. a.		1929. a.		4 a. keskmised 1926—1929		6 a. keskmised 1923—1929	
% Kuldvihm = 100 %	m %	% Kuldvihm = 100 %	m %	% Kuldvihm = 100 %	m %	% Kuldvihm = 100 %	m %	% Kuldvihm = 100 %	m %
126,5	8,7	101,8	2,9	117,2	1,1	112,1	1,6	111,1	1,4
90,1	2,5	115,8	4,2	115,7	2,8	110,6	1,8	108,4	1,5
96,5	3,6	97,1	2,9	117,0	1,9	108,0	1,3	108,2	1,1
100,0	6,1	102,0	2,3	110,6	1,7	109,4	1,2	107,9	1,1
98,4	5,1	93,1	3,9	119,2	2,1	103,9	1,4	105,6	1,1
106,1	6,5	101,7	4,0	107,4	2,7	105,2	1,5	105,1	1,3
101,5	1,1	97,0	4,4	106,4	2,4	104,0	1,4	104,7	1,2
99,7	4,3	93,6	2,9	110,5	0,7	100,0	1,2	101,9	1,0
106,6	9,8	86,7	1,7	110,9	0,6	103,4	2,2	101,8	1,8
110,2	6,7	111,4	2,2	108,2	1,8	103,1	1,8	101,4	1,5
100,0	2,6	100,0	1,1	100,0	1,3	100,0	0,9	100,0	0,8
106,6	5,8	94,8	5,4	108,8	2,4	100,8	2,1	99,9	1,7
96,7	3,6	100,5	3,7	109,6	1,8	99,0	1,4	99,7	1,2
109,4	12,8	95,1	2,4	103,2	3,7	100,9	2,6	98,9	2,2
81,2	1,9	101,7	3,5	115,9	1,1	98,7	1,4	98,3	1,4
81,2	2,1	78,4	11,9	115,1	2,0	96,7	2,5	97,5	2,0
93,1	2,9	95,7	4,0	102,0	1,6	96,6	1,8	96,5	1,4
111,4	4,9	90,5	1,0	95,2	2,6	98,2	1,1	96,7	1,1
81,1	8,8	78,9	5,2	96,1	2,7	94,3	2,0	94,4	1,6
96,8	6,4	78,3	4,7	91,5	2,4	92,1	2,0	91,7	1,7
—	—	—	—	—	—	(100,4)	(2,2)	—	—
—	—	—	—	—	—	(91,3)	(1,8)	—	—
—	—	—	—	—	—	(90,4)	(3,4)	—	—
—	—	—	—	—	—	(79,9)	(1,4)	—	—
97,5	3,2	106,4	2,3	107,7	1,2	107,8	1,2	—	—
109,2	1,8	97,1	3,3	104,0	0,9	103,6	1,0	—	—
90,0	3,3	80,1	0,9	110,7	2,6	102,5	1,4	—	—
100,3	7,7	98,2	1,6	112,4	1,9	102,2	1,4	—	—
105,9	5,0	99,6	3,2	103,8	1,4	102,0	1,8	—	—
109,4	5,3	84,6	2,2	97,9	2,3	101,2	1,3	—	—
110,9	3,4	89,5	3,6	103,1	2,1	100,7	1,4	—	—
98,6	5,9	96,1	2,4	97,9	4,9	100,6	1,8	—	—
88,7	6,3	91,1	3,0	109,2	1,8	98,7	1,6	—	—
84,3	10,6	93,9	5,7	96,5	4,0	98,3	2,2	—	—
89,2	7,1	103,3	2,5	100,9	2,0	97,8	1,3	—	—
71,6	3,0	98,7	3,8	97,6	1,0	97,7	1,6	—	—
91,7	3,3	76,1	2,4	101,6	1,2	96,1	1,5	—	—
95,9	2,5	73,3	3,8	93,6	2,4	94,9	2,7	—	—
98,6	3,0	78,3	2,6	88,8	1,5	90,1	1,1	—	—
98,1	6,4	85,9	5,3	91,3	3,0	86,2	2,2	—	—

mat terasaaki), Breustedti Saagirikkam Varane (ka 8% rohkem), Kirsche Valge (ka ligi 8% rohkem), Svalöfi Kuninga (5,5% rohkem), Abedi Nova (4,7% rohkem), Svalöfi Võit (1,8% rohkem), Kirsche Kollane (1,7% rohkem) ja Engeleni Kollane (1,3% rohkem). Kolme viimase sordi üleolu Kuldvihmast on küsitav, sest nende enamsaak on veel vigade piirides.

Teisest rühmast on Kuldvihmast paremad: Dippe Überwinder (Kuldvihmast andnud keskm. ligi 8% suuremat terasaaki), Friedrichswerthi Mäe (3,5% rohkem), Veibulli Argus (ligi 2,5% rohkem), Svalöfi Liigavo II (ligi 2% rohkem), Kehra Saagirikas (üle 1% rohkem). Ka siin on vii-

Sordid	1925. a.		1926. a.	
	kg ha-ilt	% Kuld- vihm = 100	kg ha-ilt	% Kuld- vihm = 100
1. Svalöfi Kroon	2960	100,4	5104	110,1
2. Tystofte Tähe	2912	98,8	4611	99,4
3. Breustedti Saagirikkam Varane	3104	105,3	4237	91,4
4. Kirsche Valge	3056	103,7	5902	127,3
5. Svalöfi Kuninga	3112	105,6	4964	107,0
6. Strube-Schlanstedt	3104	105,3	5033	108,5
7. Abedi Nova	3172	107,6	4127	89,0
8. Svalöfi Võit	3184	108,0	4798	103,5
9. Kirsche Kollane	2592	87,9	4808	103,7
10. Engeleni Kollane	3124	106,0	3866	83,4
11. Svalöfi Kuldvihm	2948	100,0	4638	100,0
12. Abedi Kollane Naesgaard	3096	105,0	4040	87,1
13. Veikko	2920	99,1	4172	90,6
14. Sperlingi Sinsleben	3256	110,5	5370	115,8
15. Seemnevilja Toimkonna nr. 46	3154	107,0	4501	97,0
16. Gartoni Abundance	3296	111,8	4484	96,7
17. Mahndorfi Strube	3316	112,5	7235	156,0
18. Tystofte Kollakasvalge	3560	120,8	4850	100,5
19. Leutewitzi Kollane	3283	111,4	5032	108,5
20. Lochowi Kollane	2808	95,3	4763	102,7
21. Veibulli Fortuna	3080	104,3	5580	120,3
22. Seemnevilja Toimkonna nr. 50	3180	107,9	4502	97,1
23. Baieri (säälne kohalik)	2824	95,8	4372	94,1
24. Lyngby Hede	3520	119,4	6242	134,6
25. Dippe Überwinder	—	—	4830	113,7
26. Friedrichswerthi Mäe	—	—	5765	124,4
27. Veibulli Argus	—	—	4940	106,5
28. Svalöfi Liigovo II	—	—	5389	116,2
29. Kehra Saagirikas	—	—	4532	97,7
30. Lochowi 9-a	—	—	4604	99,3
31. Veibulli Bergslager	—	—	4727	101,9
32. Beseler II	—	—	5396	116,3
33. Veibulli Diamant	—	—	4724	101,9
34. Lüneburgi Kley	—	—	4790	103,3
35. Kehra Tangu	—	—	4478	96,6
36. Kehra Varane	—	—	4597	99,1
37. Veibulli Arla	—	—	4116	88,8
38. Veibulli Eko	—	—	5262	148,0
39. Svalöfi Valge Odal	—	—	4186	90,3
40. Svalöfi Kella III	—	—	4942	106,6

maste sortide enamsaak juba vigade piirides. Siin nimetatud mõlema rühma paljudel parematel sortidel on saagivähendajaiks olnud erakordsed aastad 1927 ja 1928.

Kõige halvem sort esimesest rühmast on Lyngby Hede (kuigi tal toodud ainult kolme aasta andmed) ja teisest Svalöfi Kella III.

Sortide põhusaagid.

Päale rohke teraanni nõutakse häält kaerasordilt ka suurt põhusaaki. Et 1923. ja 1928. a. sügised olid õige vihmased, siis polnud võimalik neil aastail sortide põhukaalu määrata. Tabelis nr. 6 on toodud sortide põhu-

ha-lt ja % Kuldvihma põhusaagist.

1927. a.		1929. a.		3 a. keskmised 1926 + 1927 + 1929. a.		4 a. keskmised 1925 — 1929. a	
kg ha-lt	% Kuld- vihm = 100	kg ha-lt	% Kuld- vihm = 100	kg ha-lt	% Kuld- vihm = 100	kg ha-lt	% Kuld- vihm = 100
3569	133,8	6274	113,7	4982	116,5	4477	113,5
2346	87,9	3774	68,4	3577	83,7	3411	86,5
2481	93,0	6616	119,9	4445	104,0	4109	104,2
3016	113,0	6840	123,9	5253	122,9	4703	119,3
2581	96,7	5256	95,2	4267	99,8	3978	100,9
2701	101,2	5712	103,5	4482	104,8	4137	104,9
2490	93,3	5769	104,5	4128	96,6	3889	93,6
3056	114,5	5492	98,4	4449	104,1	4132	104,8
2950	110,6	5991	108,5	4583	107,2	4085	103,6
2897	108,6	5450	98,7	4071	95,2	3834	97,2
2668	100,0	5520	100,0	4275	100,0	3943	100,0
2662	99,8	4605	83,4	3769	88,2	3601	91,3
2804	105,1	6388	115,7	4455	104,2	4071	103,3
2939	110,2	6741	122,1	5017	117,4	4577	116,1
2401	90,0	5450	98,7	4117	96,3	3876	98,3
2279	85,4	6369	115,4	4377	102,4	4107	104,2
2478	92,9	6184	112,0	5299	124,0	4803	121,8
2906	105,2	5951	107,8	4569	106,9	4317	109,5
2905	108,9	5717	103,6	4551	106,5	4234	107,4
2497	93,6	4714	85,4	3991	93,4	3695	93,7
—	—	—	—	(4330)	(114,2)	—	—
—	—	—	—	(3841)	(101,3)	—	—
—	—	—	—	(3598)	(128,7)	—	—
—	—	—	—	(4881)	(94,9)	—	—
2515	94,3	5703	103,3	4349	101,7	—	—
2965	111,1	6342	114,9	5024	117,5	—	—
2106	78,9	5868	106,3	4305	100,7	—	—
2979	111,7	5507	99,8	4625	108,9	—	—
2927	109,7	5590	101,3	4350	102,9	—	—
2958	110,9	5388	97,6	4517	101,0	—	—
2642	99,1	6486	117,5	4618	108,0	—	—
2643	99,1	6388	115,7	4809	112,5	—	—
2276	85,3	5416	98,1	4139	96,8	—	—
2967	111,2	5318	96,3	4358	101,9	—	—
2780	104,2	5068	91,8	4108	96,1	—	—
2785	104,4	4856	88,0	4079	95,4	—	—
2056	77,1	5459	98,9	3877	90,7	—	—
2947	110,5	6776	122,8	4995	116,8	—	—
2609	97,8	5202	94,2	3999	93,5	—	—
2985	111,9	5775	104,6	4567	106,8	—	—

saagid kg ha-lt ja protsentides Kuldvihma põhusaagist (=100) 1925., 1926., 1927. ja 1929. a. kohta ning keskmised kolme (1926., 1927. ja 1929. a.) kui ka nelja aasta (1925. — 1929. a.) kohta. Kõige paremad põhuanni-aastad on nagu teraannigi poolest 1926. ja 1929. aasta. Keskmise on 1927., põhuanni poolest halvem aga on 1925. aasta.

Et Kuldvihm põhuanni poolest kuulub keskmiste sortide hulka, siis on tast põhusaagi poolest palju sorte ees. Paremateks sortideks oleksid põhuanni poolest esimesest rühmast: Mahndorfi Strube (andes Kuldvihmast ligi 22% suuremat põhusaaki), Kirsche Valge (rohkem 19%), Sperlingi Sinsleben (16% rohkem), Svalöfi Kroon (13,5% rohkem), Tystofte Koll.-

valge (rohkem 9,5%), Leutewitzi Kollane (üle 7% rohkem) ja teisest rühmast: Friedrichswerthi Mäekaer (17,5% rohkem), Veibulli Eko (ligi 17% rohkem), Beseleri II (12,5% rohkem), Svalöfi Liigovo II (ligi 9% rohkem), Veibulli Bergslager (8% rohkem) ja Svalöfi Kella III (ligi 7% rohkem).

Tab. nr. 7. **Kaerasortide hektoliitrikaal kilogrammides.**

Sordid	Hektol.-kaal kg						
	1923. a.	1925. a.	1926. a.	1927. a.	1929. a.	3. a. keskm. 1926—1929	5. a. keskm. 1923—1929
1. Svalöfi Kroon	46,1	43,3	53,4	50,3	49,0	50,9	48,4
2. Tystofte Tähe	42,1	45,3	53,0	52,3	48,3	51,2	48,2
3. Breustedti Saagirikkam Varane	45,1	47,7	54,2	—	51,1	52,6	49,5
4. Kirsche Valge	45,5	44,3	51,7	51,5	49,0	50,8	48,4
5. Svalöfi Kuninga	46,9	50,5	54,2	—	49,5	51,8	50,3
6. Strube-Schlanstedt	45,7	48,3	54,0	51,3	50,5	51,9	49,9
7. Abedi Nova	45,7	46,9	53,4	52,3	50,5	52,0	49,7
8. Svalöfi Vöit	48,3	46,7	54,6	53,0	49,3	52,3	50,4
9. Kirsche Kollane	45,7	47,9	54,0	—	52,8	53,4	50,1
10. Engeleni Kollane	44,7	45,7	53,8	52,3	49,7	51,9	49,2
11. Svalöfi Kuldvihm	47,5	47,1	54,4	52,4	50,3	52,4	50,3
12. Abedi Kollane Naesgaard	44,1	44,3	52,3	50,5	46,3	49,7	47,5
13. Veikko	48,1	46,3	52,3	51,3	49,1	50,9	49,4
14. Sperlingi Sinslebeni	42,3	42,7	51,7	49,3	46,3	49,1	46,4
15. Seemnevilja Toimkonna nr. 46	47,1	45,5	55,4	52,3	50,7	52,8	50,2
16. Gartoni Abundance	46,5	51,1	53,6	53,0	53,3	53,3	51,5
17. Mahndorfi Strube	43,5	42,3	53,0	49,3	47,5	49,9	47,1
18. Tystofte Kollakasvalge	44,1	44,1	53,0	49,5	46,3	49,6	47,4
19. Leutewitzi Kollane	44,3	43,1	51,7	—	42,3	47,0	45,3
20. Lochowi Kollane	45,1	42,7	52,6	54,2	47,5	51,4	48,4
21. Veibulli Fortuna	42,3	44,7	54,2	—	—	—	—
22. Seemnevilja Toimkonna nr. 50	45,7	45,7	52,6	—	—	—	—
23. Baieri (säälne kohalik)	45,9	49,9	54,6	—	—	—	—
24. Lyngby Hede	36,3	34,8	44,5	—	—	—	—
25. Dippe Überwinder	—	—	54,6	51,5	49,9	52,0	—
26. Friedrichswerthi Mäe	—	—	54,0	49,5	47,1	50,2	—
27. Veibulli Argus	—	—	53,0	—	49,1	51,0	—
28. Svalöfi Liigovo II	—	—	53,4	53,0	51,3	52,6	—
29. Kehra Saagirikas	—	—	53,8	—	49,7	51,7	—
30. Lochowi 9-a	—	—	52,1	—	45,7	48,6	—
31. Veibulli Bergslager	—	—	53,8	—	48,7	51,2	—
32. Beseler II	—	—	54,2	45,3	44,3	47,9	—
33. Veibulli Diamant	—	—	55,0	53,0	50,7	52,9	—
34. Lüneburgi Kley	—	—	54,0	50,9	47,5	50,8	—
35. Kehra Tangu	—	—	52,3	—	49,7	51,0	—
36. Kehra Varane	—	—	52,8	—	51,7	52,2	—
37. Veibulli Arla	—	—	53,4	—	48,5	50,8	—
38. Veibulli Eko	—	—	55,0	50,3	47,5	50,9	—
39. Svalöfi Valge Odal	—	—	54,4	54,2	47,5	52,0	—
40. Svalöfi Kella III	—	—	49,1	48,3	43,5	46,9	—

Kaerasortide terasaagi väärtus.

Nagu igal viljasordil, nii on ka kaeral tähtis mitte üksnes sordi suur teraand, vaid ka selle terasaagi väärtus. Kaerasaagi väärtust hinnatakse äri-ilmas senini hollandi- või hektoliitrikaalu järele. Pääle selle nõutakse ilusat suurt õhukesekestalist tera. Hektoliitrikaal ja 1000 tera kaal täiendavad

teineteist. Mida kõrgemad on need mõlemad kaalud, seda väärtuslikum sort. Ja kui teral keht ka veel õhuke, siis on kaera sort oma väärtuse poolest veel parem.

Tab. nr. 8. Sortide 1000 tera kaal grammides.

Sordid	1000 tera kaal grammides							
	1923. a.	1925. a.	1926. a.	1927. a.	1928. a.	1929. a.	4 a. keskm. 1926-1929	6 a. keskm. 1923-1929
1. Svalöfi Kroon	30,75	37,19	37,73	29,41	26,26	28,56	30,49	31,65
2. Tystofte Tähe	26,56	38,59	36,15	27,65	26,69	26,09	29,14	30,29
3. Breustedti Saagirik- kam Varane	30,19	38,07	—	30,27	28,82	30,82	(29,97)	(31,63)
4. Kirsche Valge	28,50	35,42	37,47	30,22	28,18	29,52	31,35	31,55
5. Svalöfi Kuninga	31,25	36,23	41,95	32,14	29,86	30,42	33,59	33,64
6. Strube-Schlanstedt	29,19	36,90	37,50	28,18	26,62	29,18	30,37	31,26
7. Abedi Nova	29,00	36,25	37,50	30,16	27,58	30,35	31,40	31,81
8. Svalöfi Vöit	31,12	35,34	38,92	30,08	28,72	28,65	31,59	32,14
9. Kirsche Kollane	25,94	36,91	32,87	25,10	24,36	25,12	26,86	28,38
10. Engeleni Kollane	25,37	35,63	31,69	25,07	26,26	24,38	26,85	28,07
11. Svalöfi Kuldvihm	26,75	34,83	32,54	25,50	26,21	24,72	27,24	28,42
12. Abedi Kollane Naes- gaard	30,37	34,94	40,89	31,99	30,10	31,51	33,62	33,30
13. Veikko	31,62	36,69	39,86	30,35	30,88	30,46	32,89	33,31
14. Sperlingi Sinslebeni	30,06	33,79	38,72	29,87	26,18	27,96	30,67	31,10
15. Seemnevilja Toim- konna nr. 46	29,00	34,63	36,21	27,96	26,72	27,81	29,67	30,39
16. Gartoni Abundance	30,50	35,86	42,27	33,61	31,00	33,69	35,14	34,49
17. Mahndorfi Strube	26,81	34,05	39,26	30,86	24,33	29,46	30,98	30,79
18. Tystofte Koll.-valge	27,37	30,70	36,84	26,91	25,18	24,97	28,47	28,66
19. Leutewitzi Kollane	22,62	32,46	30,33	22,37	21,49	21,98	24,04	25,21
20. Lochowi Kollane	23,25	34,82	30,01	23,75	21,30	22,75	24,45	25,98
21. Veibulli Fortuna	27,19	36,15	36,19	—	—	—	(33,18)	—
22. Seemnevilja Toim- konna nr. 50	30,94	33,56	38,42	—	—	—	(34,35)	—
23. Baieri (säälne kohalik)	30,06	36,85	41,69	—	—	—	(36,20)	—
24. Lyngby Hede	26,53	26,29	29,48	—	—	—	(27,43)	—
25. Dippe Überwinder	—	—	37,03	28,38	27,07	28,72	30,30	—
26. Friedrichswerthi Mäe	—	—	37,10	27,71	25,46	26,22	29,12	—
27. Veibulli Argus	—	—	37,38	29,98	23,34	28,16	29,71	—
28. Svalöfi Liigovo II	—	—	40,28	33,87	24,15	31,38	32,42	—
29. Kehra Saagirikas	—	—	36,78	25,95	30,53	27,10	30,09	—
30. Lochowi 9-a	—	—	35,92	28,00	21,84	28,54	28,57	—
31. Veibulli Bergslager	—	—	29,26	21,15	23,78	20,97	23,79	—
32. Beseler II	—	—	40,03	29,56	27,41	24,07	30,27	—
33. Veibulli Diamant	—	—	38,61	29,46	28,93	30,03	31,76	—
34. Lüneburgi Kley	—	—	40,13	28,81	28,88	27,87	31,42	—
35. Kehra Tangu	—	—	44,91	35,76	34,76	35,78	37,80	—
36. Kehra Varane	—	—	37,43	28,26	33,52	28,20	31,85	—
37. Veibulli Arla	—	—	29,33	23,19	21,31	21,45	23,82	—
38. Veibulli Eko	—	—	32,93	23,91	20,38	23,46	25,17	—
39. Svalöfi Valge Odal	—	—	33,67	24,31	—	23,45	(27,14)	—
40. Svalöfi Kella III	—	—	34,38	24,18	20,84	23,33	25,68	—

Hektoliitrikaalu on määratud pääle 1928. a. igal aastal. Hektoliitrikaalu poolest paremaid saake on andnud, nagu tab. nr. 7 näha, 1926. ja 1927. aasta. 1929. a. saakidel on hektoliitrikaal eelmiste aastate saakidest natuke madalam, 1923. a. ja 1925. a. märksa madalamad. Hektoliitrikaalu kõrguse

poolest paremad kaerasordid esimesest rühmast on: Gartoni Abundance, (5 a. keskm. 51,5 kg), Svalöfi Vöit (50,4 kg), Svalöfi Kuninga (50,3 kg), Kirsche Kollane (50,1 kg) ja Strube-Schlanstedt (49,9 kg). Teises rühmas

Tab. nr. 9. Kaerasortide kesta-%.

Sordid	Kaerasortide kesta-%							
	1923. a.	1925. a.	1926. a.	1927. a.	1928. a.	1929. a.	4 a. keskmine (1926.—1929. a.)	6 a. keskmine (1923.—1929. a.)
1. Svalöfi Kroon	27,30	30,04	24,07	26,94	28,53	28,55	27,02	27,57
2. Tystofte Tähe	32,05	30,83	24,52	27,10	29,39	29,16	27,54	28,84
3. Breustedti Saagirik- kam Varane	30,18	31,42	—	28,54	28,51	28,17	(28,41)	(29,36)
4. Kirsche Valge	30,18	32,98	25,82	28,90	30,22	29,61	28,64	29,62
5. Svalöfi Kuninga	29,76	32,80	24,93	29,42	28,50	29,36	28,05	29,13
6. Strube-Schlanstedt	30,55	30,18	25,38	30,28	30,04	29,21	28,73	29,27
7. Abedi Nova	28,81	29,48	24,07	26,00	28,73	28,00	26,70	27,51
8. Svalöfi Vöit	31,08	31,88	26,82	30,02	28,37	28,90	28,53	29,51
9. Kirsche Kollane	30,27	31,56	24,86	29,05	29,97	28,59	28,12	29,05
10. Engeleni Kollane	29,90	32,40	24,69	27,96	28,84	29,28	27,69	28,84
11. Svalöfi Kuldvihm	28,16	29,72	24,84	26,88	28,36	30,20	27,57	28,03
12. Abedi Kollane Naes- gaard	30,17	30,04	24,84	27,81	27,92	28,92	27,37	28,28
13. Veikko	31,03	29,82	25,30	28,49	27,86	27,14	27,20	28,27
14. Sperlingi Sinslebeni	34,60	35,59	25,51	29,72	30,86	31,12	29,30	31,23
15. Seemnevilja Toim- konna nr. 46	29,72	29,57	25,09	26,20	27,97	30,33	27,40	28,15
16. Gartoni Abundance	29,81	27,63	25,20	27,48	26,04	26,67	26,35	27,14
17. Mahndorfi Strube	32,33	35,86	26,58	29,49	29,87	31,12	29,26	30,87
18. Tystofte Kollakasvalge	33,27	34,70	26,61	31,45	33,96	32,24	31,06	32,04
19. Leutewitzi Kollane	30,72	32,00	24,02	28,26	30,49	31,90	28,67	29,56
20. Lochowi Kollane	30,95	30,04	23,87	27,31	28,92	30,04	27,53	28,52
21. Veibulli Fortuna	33,77	32,86	26,13	—	—	—	(30,92)	—
22. Seemnevilja Toim- konna nr. 50	31,72	33,01	26,81	—	—	—	(30,51)	—
23. Baieri (säälne kohalik)	31,18	27,43	23,67	—	—	—	(27,43)	—
24. Lyngby Hede	43,83	43,80	32,76	—	—	—	(40,13)	—
25. Dippe Überwinder	—	—	26,06	30,04	29,30	30,10	28,87	—
26. Friedrichswerthi Mäe	—	—	24,32	27,09	29,31	27,10	26,95	—
27. Veibulli Argus	—	—	27,15	30,69	33,85	32,96	31,16	—
28. Svalöfi Liigovo II	—	—	25,40	26,87	27,02	27,28	26,64	—
29. Kehra Saagirikas	—	—	23,30	26,45	28,55	29,81	27,02	—
30. Lochowi 9-a	—	—	23,16	28,50	33,08	29,44	28,54	—
31. Veibulli Bergslager	—	—	22,51	27,12	28,38	28,82	26,71	—
32. Beseler II	—	—	25,40	28,47	30,76	30,73	28,84	—
33. Veibulli Diamant	—	—	23,93	28,13	29,68	27,12	27,21	—
34. Lüneburgi Kley	—	—	24,48	27,93	29,69	29,82	27,98	—
35. Kehra Tangu	—	—	23,76	26,27	26,33	28,25	26,15	—
36. Kehra Varane	—	—	23,18	25,84	26,83	28,40	26,06	—
37. Veibulli Arla	—	—	24,60	27,75	32,61	29,83	28,70	—
38. Veibulli Eko	—	—	23,48	27,64	33,17	29,94	28,56	—
39. Svalöfi Valge Odal	—	—	25,67	29,97	—	33,76	(29,80)	—
40. Svalöfi Kella III	—	—	27,61	31,74	38,88	35,97	33,55	—

on hektoliitrikaalud üldiselt kõrgemad, sest nende aastate hulgas puuduvad madala-hektoliitrikaaluliste saakidega 1923. ja 1925. aasta. Teises rühmas on hektoliitrikaalu kõrguse poolest paremad sordid: Veibulli Diamant

(52,9 kg), Svalöfi Liigovo II (52,6 kg), Dippe Überwinder (52,0 kg), Svalöfi Valge Odal (52,0 kg) ja Kehra Varane (52,2 kg).

1000 tera kaalu kõrguse poolest saake hinnates, näib, nagu leiame tab. nr. 8, et üldiselt on 1925. ja 1926. aastal 1000 tera kaal kõrgem, 1927. aastal kõige madalam ja teistel aastatel vahepääline. Sortidest on kõige kõrgema 1000 tera kaaluga esimesest rühmast: Gartoni Abundance (6 a. keskm. 34,49 g), Svalöfi Kuninga (33,64 g), Veikko (33,31 g), Abedi Kollane Naesgaard (33,30 g), Svalöfi Võit (32,14 g), Abedi Nova (31,81 g) ja Kirsche Valge (31,55 g). Teises rühmas on kõrgem 1000 tera kaal: esijoones Kehra Tangukaeral (4. a. keskm. 37,80 g), mis üldse kõige raskema teraga kaerasort; sellele järgnevad Svalöfi Liigovo II (32,42 g), Kehra Varane (31,85 g) Veibulli Diamant (31,76 g) ja Lüneburgi Kley-kaer (31,42 g). Kõige madalama 1000 tera kaaluga on: Veibulli Arla (4 a. keskm. 23,82 g), Leutewitzi (24,04 g) ja Lochowi (24,45 g) Kollased.

Kestaprotsent näitab kaera kohta, kui palju on saagis väärtuslikku tuuma või iva ja kui palju madalaväärtuselist kesta, mis sama väärtusega kui põhk. Sortidel on Jõgeval kõige madalam kestaprotsent olnud 1926. aastal. Sellele järgnevad 1927. aasta ja teised (vt. tab. nr. 9).

Kõige õhema kestaga või kõige madalama kestaprotsendiga kaerasordid esimesest rühmast on: Gartoni Abundance (6 a. keskm.: 27,14%), Abedi Nova (27,51%) ja Svalöfi Kroon (27,57%). Teises rühmas on madalama kestaprotsendiga: Kehra Varane (4 a. keskm.: 26,06%), Kehra Tangu (26,15%), Svalöfi Liigovo (26,64%), Veibulli Bergslager (26,71%), Friedrichswerthi Mäe (26,95%), Kehra Saagirikas (27,02%) ja Veibulli Diamant (27,21%). Kõige suurem kestaprotsent on esimesest rühmast Tystofte Kollvalgel (32,04%) ja Sperlingi Sinslebenil (31,23%), teisest rühmast Veibulli Argusel (31,16%). Lyngby Hedel on kestaprotsent kõigist sordest kõige kõrgem, — kolme aasta keskm. järele üle 40 g. Samuti olid selle sordi hektoliitri- ja 1000 tera kaalud õige madalad.

Kokkuvõte.

Üksikute sortide hinnang.

Jõgeva Sordikasvanduses 1923.—1929. aastani võrdlusel olnud kaera sordid on siin jaotatud esiteks kahte rühma: esimeses rühmas on sordid, mis on varasemad ehk umbes sama pika kasvuajaga kui Kuldvihm, teises — Kuldvihmast hilisemad sordid.

Teiseks on kumbagi rühma kuuluvad sordid jaotatud veel tera värvi järele. Esimese rühma sortidest on osa valge-, osa kollaseteralisi, teises rühmas üks osa valge-, teine kollase- ja kolmas tumedateralisi sorte.

Igas alarühmas on sordid seatud järjekorda teraanni suuruse järele, kusjuures suurema teraanniga esimesena toodud ja teised neile järgnevad.

Et siin sortide järjekord on teine kui eelpooltoodud tabelites, siis on iga sordi nime juure sulgudesse mahutatud number, mis sel sordil tabelite ees seisab, et hõlpsam oleks sorti tabelist leida.

I. Varasemad sordid.

A. Valgeteralised.

Abedi Nova kaerasort (nr. 7) on Taanis Abedinimelise katsejaama juhataja H. A. B. Vestergaardi poolt 1910. aastal Probstei kaerast valitud. Pööris püstharune. Terad pikad, keskmist suurust, kollak.-valged. Oras valkjarm roheline kui teistel sortidel, mispoolest ta katsepõllul teistest erinev.

Jõgeval katsetes 1922. aastast saadik. Nende katsete järele on Nova teraand 4–4,5% Kuldvihmast suurem. Põhuand 2–3% võrra madalam kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal kaunis kõrge, 31–32 g. Hektoliitrikaal kaunis kõrge, 50–52 kg. Kestaprotsent madal, 27,0–27,5%. Kasvuaeg umbes samasugune kui Kuldvihmal, ainult 1929. aastal, kus Kuldvihm nähtavasti natuke varem lõigatud kui õigus, mõni päev hilisem. Seisukindlus on Noval hää (4–). Kannatab rohkesti rooste all nagu teisedki.

Svalöfi Liigovo II (nr. 28) on Svalöfis Rootsimaal Prantsuse Vilmorini Liigovo kaerast arendatud. Pööris hõre, käändharune. Tera suur, valge, ohtene, varisev.

Jõgeval katsetes 1926. a. saadik. 4 a. keskmiste järele on tal teraand 2% parem ja põhuand 9% parem kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal kõrge, 32 g. Hektoliitrikaal kõrge, 52,5 kg. Kestaprotsent madal, 26,5%. Kasvuaeg ehk natuke pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus hää. Kannatab rohkesti rooste all.

Gartoni Abundance kaerasort (nr. 16) on Vennad Garton'ite poolt Warringtonis Inglismaal ristsugutuse teel Valgeist August ja Valgeist Rootsi kaertest arendatud ja 1892. aastal müügile lastud. Pööris püstharune. Tera suur, valge.

Jõgeval katsetes 1922. aastast saadik. Teraand on tal 2–3% halvem, põhuand 2–4% suurem kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal õige kõrge, 34–35 g. Hektoliitrikaal kõrge, 51–53 kg. Kestaprotsent madal, 26–27%. Kasvuaeg natuke lühem kui Kuldvihmal. Seisukindlus keskmine (3+). Kannatab rooste all rohkesti.

Svalöfi Valge Odal (Svalöfs Vit Odal) (nr. 39) on arendatud Svalöfis Kuldvihma ja Dala kaerade vädadest. Pööris suur, püstharune. Pähikud kaheteralised. Terad valged.

Jõgeval katsetes 1926. a. saadik. 4 a. keskmiste järele teraand 10% ja põhuand 6,5% madalam kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal Kuldvihma omast madalam. Hektoliitrikaal kõrge, 52 kg. Kestaprotsent kõrge, ligi 30%. Kasvuaeg umbes samasugune kui Kuldvihmal. Seisukindlus keskmine kuni hää. Kannatab rohkesti rooste all.

Baieri kaer (nr. 23) oli kolm aastat Jõgeval võrdlusel. See on Baierist pärit turuseeme, mis meil tol ajal müügil oli. Tera valge. Jõgeva andmetel tera- ja põhuand madalam, 1000 tera kaal kõrgem, hetkoliitrikaal samane ja kestabprotsent madalam kui Kuldvihmal. Kasvuaeg samasugune kui Kuldvihmal. Seisukindlus nõrgavõitu. Nähtavasti kannatab ka rohkesti rooste all.

B. Kollaseteralised.

Kirsche Pfiffelbachi Kollane (Kirsches Pfiffelbacher Gelbhafer), lühidalt Kirsche Kollane (nr. 9) on A. Kirsche-Pfiffelbachi Ühingu poolt 1909. a. Svalöfi Kuldvihm-kaerast arendatud Saksamaal Trautzscheni mõisas Pegau ligidal. Kõrs keskmise seisukindlusega. Pööris püstharune. Pähikud kaheteralised. Tera keskm. suurust, kollane. Kohane kõigile muldadele. Vähenõudlik. On Saksa Põllutöö-Seltsi kõrgarendis-registrisse võetud.

Jõgeval katsetes 1922. a. saadik. Teraand Jõgeva katsete järele 2—3 protsendi võrra Kuldvihmast suurem, põhuand 3,5—7% Kuldvihmast suurem. 1000 tera kaal keskmine, 27—28 g. Hektoliitrikaal kõrge, 50—53 kg. Ka kestabprotsent kõrge, 28—29%. Kasvuaeg samasugune kui Kuldvihmal. Seisukindlus häa (4½). Kannatab rooste all rohkesti.

Engeleni Kollane (Engelens Gelbhafer), (nr. 10) on Svalöfi Kuldvihm-kaerast 1912. aastal alustatud valiku teel Büchlingis Altenbuchi ligidal Baieris, Saksamaal, kasvatatud. Pööris püstharune. Pähikud kaheteralised. Tera keskmist suurust, kollane. Kohane häädele kuni keskmistele kasvutingimustele. On Saksa Põllutöö-Seltsi kõrgarendis-registrisse võetud.

Jõgeval katsetes 1922. a. saadik. Nende katsete järele Engeleni Kollasel teraand 1—3% suurem ja põhuand 3—5 protsenti vähem kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal keskmine, 27—28 g. Hektoliitrikaal kaunis kõrge, 49—51 kg. Kestaprotsent kõrge, 28—29%. Kasvuaja pikkus sama kui Kuldvihmal. Seisukindlus häa (4—). Kannatab ka rooste all, kuigi pisut vähem kui teised.

Veibulli Bergslager (nr. 31) on Veibulli Sordiarendusjaamast saadud. Tera peenedane, kollane. Jõgeval katsetes 1926. a. saadik. 4 a. keskmiste järele teraand umbes 1% ja põhuand 8% suurem Kuldvihmast. 1000 tera kaal madal, 24 g. Hektoliitrikaal kõrge, 51 kg. Kestaprotsent madal, 26,5%. Kasvuaeg umbes samane kui Kuldvihmal. Seisukindlus keskmine. Kannatab rohkesti rooste all.

Svalöfi Kuldvihm (Svalöfs Guldregn) kaer (nr. 11) on Svalöfis Rootsimaal Põhja-Ameerika Minnesota osariigist pärit olevast Miltoni nimeliselt kaerast kasvatatud ja 1903. a. müügile lastud. Pööris püstharune. Pähikud kaheteralised. Tera võrdlemisi väike, aga täieline ja raske, ilus kollakarvakollane. Võrdlemisi vähenõudlik, lepib ka kergema mullaga.

Jõgeval katsetes 1921. a. saadik. Sellest ajast pääle on ta mõõtjaks sordiks, millega teiste sortide ja arendusel olevate liinide saake ning väärtust võrreldakse. On nelja aasta keskmiste järele andnud hektaarilt 2463 kg ja kuue aasta keskmiste järele 2040 kg teri ja 3 a. keskm. järele 4275 kg ning 4 a. keskm. järele 3943 kg põhku. 1000 tera kaal on tal 27—28 g. Hektoliitrikaal 50—52 kg. Kestaprotsent 27,5—28%. Kasvuaeg keskmiselt 103 päeva. Seisukindlus keskmine (3+). Kannatab ka rooste all.

Veibulli Arla (Arla) (nr. 37) on Leutewitzi Kollaste ja Kuldvihmkaerade ristsugutamise teel Rootsisis Veibulli sordiarendusjaamas saadud ja 1927. aastal müügile lastud. Pööris tihe püstharune. Pähikud kaheteralised. Tera kollane.

Jõgeval katsetes 1926. a. saadik. 4 a. keskmiste järele teraand 4% ja põhuand 9% madalam Kuldvihmast. 1000 tera kaal madal, 24 g. Hektoliitrikaal kõrge, 51 kg. Kestaprotsent kõrge, 29%. Kasvuaeg umbes samane kui Kuldvihmal. Seisukindlus häa. Kannatab rohkesti rooste all.

Lochow'i Kollane (F. von Lochows Gelbhafer) kaer (nr. 20) on Saksamaal F. v. Lochow'i poolt Petkusis 1903. a. alustatud arendustöö abil ühest Marki maakaerast kasvatatud. Pööris püstharune. Pähik kaheteraline. Tera väheldast kuni keskmist suurust, kollane. Kohane kõigil muldadel, iseäranis kuivematel kohtadel. On S. P. S-i kõrgarendis-registrisse võetud.

Meil võrdluskatsetes 1913. aastast, Jõgeval 1922. a. saadik. Jõgeva andmetel teraand 8—9% madalam ja põhuand 6,5—7% madalam kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal madal, 24—26 g. Hektoliitrikaal kaunis kõrge, 48—51 kg. Kestaprotsent keskmine, 27,5—28,5%. Kasvuaeg sama või mõni päev pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus häa (4=). Kannatab rohkesti rooste all.

II. Hilisemad sordid.

A. Valgeteralised.

Kroonkaer (Svalöfs Kron) (nr. 1) on Svalöfis Rootsimaal Probstei kaerast üksikvaliku teel arendatud ja 1914. a. müügile lastud. Pööris püstharune, pähikud sagedasti kolmeteralised. Tera valge, tugev, suurem kui Võidul. Olevat mulla ja niiskuse poolest nõudlik sort.

Jõgeval katsetes 1921. aastast saadik. Teraanni poolest esimesel kohal. On Kuldvihmast 4 a. keskmiste järele 12% ja 6 a. keskmiste järele 11% suuremat terasaaki andnud. Põhuand 13—16% suurem kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal on Kroonkaeral kaunis kõrge. Nelja- ja kuueaastaste keskmiste järele 30—31,5 g (Kuldvihmal aga 27—28 g). (Siin on toodud ainult ümmargused arvud.) Ka hektoliitrikaal kaunis kõrge. Keskmiste järele 48—50 kg (Kuldvihmal on kõrgem, 50—52 kg). Kestaprotsent madal kuni keskmine, keskmiste järele 27—27,5%, kuna aga Kuldvihmal see on 27,5—28%. Kasvuaeg pööriskaarte hulgas võrdlemisi pikk, umbes 5 päeva

pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus hää (4 =). Kannatab kõrre- ja lehe-
rooste all samuti kui enamikus kõik teised välismaa sordid.

Kirsche Pfiffelbachi Valge kaer (Kirsches Pfiffelbacher
Weisshafer), lühidalt Kirsche Valge kaer (nr. 4) on samuti kui Kirsche
Kollanegi A. Kirsche-Pfiffelbachi Sordiarendus-Ühingu poolt alates 1883. aastast
Rootsi Probstei kaerast arendatud. Kõrs tugev. Pööris peaaegu ühe-
külgne, püstharune. Pähikud 2—3-teralised. Tera (natuke kollakas) valge.
Kuldvihmast hilisem. Olevat nõudlik mulla ja niiskuse suhtes. On S. P.
S-i¹⁾ kõrgarendis-registrisse võetud.

Jõgeval võrdluskatsetes 1922. a. saadik. Teraanni poolst nende kat-
sete järele hää sort. On Kuldvihmast 8—9% suuremat terasaaki andnud.
Põhuand samane kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal kõrge, 31,5 g. Hektoliitri-
kaal kaunis kõrge, 48—51 kg. Kestaprotsent kõrge, 28,5—29,5%. Kasvu-
aeg 4—5 päeva võrra pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus keskmine (3+).
Kannatab rooste all rohkesti.

Dippe Überwinder (Dippes Überwinder) (nr. 25) on A./S. Ven-
nad Dippe poolt Quedlinburgis Saksamaal 1908. a. saadik arendatud. Pärit
on see sort Svalöfi Võidust. Kõrs tugev, seisukindel. Pööris püstharune.
Pähikud 2—3-teralised. Tera kollakasvalge. Kohane keskmistele kasvu-
tingimustele. On S. P. S-i kõrgarendis-registrisse võetud.

Jõgeval katsetes 1926. a. saadik. Nelja aasta keskmiste järele on D.
Überwinderil, mida eesti keeli võiks ehk nimetada Võitjaks, teraand 8%
suurem ja põhuand ligi 2% suurem kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal kõrge,
30 g. Hektoliitrikaal kõrge, 52 kg. Kestaprotsent kõrge, 29%. Kasvu-
aeg pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus hää (4+). Kannatab rohkesti rooste all.

Svalöfi Kuninga kaer (Svalöfs Kungshavre) (nr. 5) on Svalöfi
sordikasvanduses Rootsimaal Võidu ja Kollase Naesgaard-kaera sortide värrast
arendatud ja 1923. a. müügile lastud. Pööris püstharune, lühidate harudega.
Pähikud 2—3-teralised. Tera valge, Võit-kaera tera kuju.

Jõgeval katsetes 1923. aastast saadik. Nende järele teraanni poolst
hää sort, andes Kuldvihmast 3—5 protsenti suuremat saaki. Põhuanni
poolst samasugune kui Kuldvihm. 1000 tera kaal on Kuninga kaeral õige
kõrge, 33,5 g. Ka hektoliitrikaal kõrge, 50—52 kg. Ka kestaprotsent
kahjuks kõrge, 28—29%. Kasvu-
aeg 3—4 päeva võrra pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus hää (4 =).
Kannatab rooste all rohkesti.

Strube-Schlanstedti (Strubes Schlanstedter) kaer (nr. 6) on
Fr. Strube' poolt Schlanstedtis Saksamaal arendatud Anderbecki kaerast.
Valikut alustatud 1880. aastal. Kõrs tugev. Pööris käänd- kuni püstharune.
Pähikud kahe, harva kolmateralised. Tera suur, kollakasvalge. Olevat
väga nõudlik mulla, väetise ja niiskuse poolest. On S. P. S-i kõrgarendis-
registrisse võetud.

1) Saksamaa Põllutöö Seltsi.

Meil katsetes 1913. a., Jõgeval — 1923. a. saadik. Jõgeva andmetel teraanni poolest hää sort, andes Kuldvihmast umbes 5⁰/₀ suuremat terasaaki. Ka põhuand Kuldvihmast 5⁰/₀ suurem. 1000 tera kaal kaunis kõrge, 30—31 g. Ka hektoliitrikaal kõrge, 50—52 kg. Kestaprotsentki kahjuks kõrge, 29⁰/₀. Kasvu aeg 3—4 päeva võrra pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus hää (4—). Kannatab rooste all rohkesti.

Friedrichswerthi Mäe-(Friedrichswerther Berg)nimeline kaerasort (nr. 26) on E. Meyer'i poolt Friedrichswerthis Gothas Saksamaal Beseler'i käest saadud Anderbecki kaerast 1887. a., täielikumalt 1906. a. saadik arendatud. Pööris püstharune. Tera keskm. suurust, valge.

Jõgeval katsetes 1926. a. saadik. 4 a. keskmiste järele on ta teraand 3,5⁰/₀ suurem ja põhuand 17,5⁰/₀ suurem olnud kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal on keskmine, 29 g. Hollandikaal kaunis kõrge, 50 kg. Kestaprotsent madal, 27⁰/₀. Kasvu aeg mõne päeva võrra pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus kaunis hää (4). Kannatab rooste all rohkesti.

Kehra Saagirikas kaer on uus kaerasort (nr. 29), mis Lüneburgi Kley-kaerast alatise üksikvaliku viisi abil Kehra Sordikasvanduses arendatud ja mille paranduse kallal praegu töötab edasi Jõgeva Sordikasvanduse Kehra filiaal. Esmakordselt ilmus selle sordi seeme müügile 1928. aastal.

Pööris on tal enam-vähem püstharune. Pähikud kaheteralised. Teral keskmine suurus, kollakasvalget värvi. Peaks ka kohane olema keskmistele ja kergematele muldadele.

Jõgeval katsetes 1926. a. saadik. Nelja-aastaste keskmiste järele teraand 2⁰/₀ suurem ja põhuand 3⁰/₀ suurem Kuldvihmast. 1000 tera kaal kõrge, 30⁰/₀. Hektoliitrikaal kõrge, 51,5 kg. Kestaprotsent madal, 27⁰/₀. Kasvu aeg mõni päev pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus hää. Kannatab rooste all.

Svalöfi Vöit (Svalöfs Segerhavre) (nr. 8) on Rootsi sordiarendusjaamas Svalöfis arendatud Miltoni-nimelisest kaerasordist ja 1908. a. turule lastud. Pööris püstharune, tihe. Pähikud kahe-, harva kolmeteralised. Tera valge, suur. Kohane keskmistele kuni rasketele muldadele.

Vöit on Jõgeval katsetes 1921. aastast saadik. Nende katsete järele on Vöit Kuldvihmast teri umbes 2 protsenti ja põhku 4—5⁰/₀ rohkem andnud. 1000 tera kaal on Vöidul kõrge, 31,5—32,0 g. Hektoliitrikaal kõrge, 50—52 kg. Ka kestaprotsent kahjuks kõrge, 28,5—29,5⁰/₀. Kasvu aeg Kuldvihmast mõne päeva võrra hilisem. Seisukindlus hää (4—). Kannatab rooste all rohkesti.

Beseler II (nr. 32) on Beseler'i (nüüd A. Lohmann'i) poolt Göttingeni läheduses Weende mõisas Saksamaal 1870. a. saadik arendatud. Pärit Anderbecki kaerast. Pööris ühekülgne, püstharune. Pähikud kaheteralised. Tera kollakasvalge, suur, enam või vähem ohtega. Nõudlik mulla, väetise ja niiskuse poolest. S. P. S-i kõrgarendis-registrisse võetud.

Meil katsetes 1913. a., Jõgeval 1926. a. saadik. 4 aasta keskmiste järele teraand samane, põhuand 12⁰/₀ suurem kui Kuldvihmal. 1000 tera

kaal kõrge, 30 g. Hektoliitrikaal keskmine, 48 kg. Kestaprotsent kõrge, 29%. Kasvuaeg Kuldvihmast mitme päeva võrra pikem. Seisukindlus häa. Kannatab rohkesti rooste all.

Veibulli Fortuna kaer (nr. 21) on V. Veibulli sordiarendusjaamas Rootsisis Tystofte kollakasvalgest kaerast arendatud. Pööris püstharune. Oli Jõgeval katsetes kolm aastat ja veeti ka sisse rohkel arvul kasvatamiseks, aga lugupidamist ta meil ei võitnud. Jõgeva katsete järele teraanni poolest Kuldvihmast halvem, põhuanni poolest parem. 1000 tera kaal suurem, hektoliitrikaal natuke halvem ja kestaprotsent kõrgem kui Kuldvihmal. Kasvuaeg Kuldvihmast pikem. Seisukindlus keskmine. Kannatab rohkesti rooste all.

Veikko kaer (nr. 13) on Soome põllutöö-katseasutises Änäs Kirsche Pffiffelbachi Valgest kaerast 1909. a. alustatud valiku abil arendatud. Kõrs kaunis seisukindel. Pööris püstharune. Tera suur, valge. Raskema mulla kohane.

Jõgeval katsetes 1922. a. saadik. Nende järele teraand natuke madalam ja põhuand 3—4 protsenti parem kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal kõrge, 33 g. Hektoliitrikaal kaunis kõrge, 49—51 kg. Kestaprotsent keskmine, 27—28%. Kasvuaeg 3—4 päeva pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus keskmine (3+). Kannatab vähem rooste all kui teised välismaa sordid.

Sperlingi Sinslebeni (Sperlings Sinslebener H.) kaer (nr. 14) on Sinslebenis Ermslebeni läheduses Saksamaal Sperling'ite poolt arendatud 1903. a. saadik. Algsort — Strube-Schlanstedti kaer. Pööris püstharune. Tera valge. Vähem nõudlik kui algsort, on S. P. S.-i kõrgarendis-registris.

Jõgeval katsetes 1922. a. saadik. Nende järele teraanni poolest samane, põhuand aga 16—17% parem kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal kõrge, 30,5—31,0 g. Hektoliitrikaal keskmine, 46—49 kg. Kestaprotsent kõrge, 29—31%. Kasvuaeg 5—6 päeva võrra pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus häa (4—). Kannatab rooste all rohkesti.

Veibulli Diamant (nr. 33) on V. Veibulli sordiarendusjaamas Rootsisis Inglise Abundance ja Svalöfi Võit-kaerte ristsugutuse teel saadud ja 1928. aastal müügile lastud. Pööris tihe püstharune. Tera suur, valge.

Jõgeval katsetes 1926. a. saadik. 4 a. keskmiste järele teraand 1% ja põhuand 3% madalam kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal kõrge, 31,5 g. Hektoliitrikaal kõrge, 53 kg. Kestaprotsent madal, 27%. Kasvuaeg pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus häa. Kannatab rohkesti rooste all.

Seemnevilja Toimkonna nr. 46 (S. T. 46) (nr. 15) on üks kaeraliin, mis P.-L. Põllumeeste Keskseksi juures asuva Seemnevilja Toimkonna poolt kohalikust kaerast oma katsepõllul Vahi talus võetud ja mida selle liini ning välismaa kaera sortidega võrdluskatsete korraldajad põllumehed paljundama hakkasid, ilma et see liin Toimkonna poolt paljundamisele oleks olnud määratudki. Pööris on püstharune. Tera kaunis suur, valge.

Jõgeval katsetes 1921. aastast saadik. Teraand 1—2% ja põhuand 2—4% madalam kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal kaunis kõrge, 29,5—30,0 g.

Hektoliitrikaal kõrge, 50—53 kg. Kestaprotsent keskmine, 27—28⁰/₀. Kasvuaeg kuni 4 päeva võrra pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus hää (4=). Kannatab rooste all nagu välismaagi sordid.

Lüneburgi Kley-kaer (Lüneburger Kleyhafer) (nr. 34) on Lüneburgi vürstiriigi Sordiarendusselti (Saatzucht — G. m. b. H. f. das Fürstentum Lüneburg) Uelzeni kreisis Ebsdorfis Lüneburgi maakaerast arendatud ja 1911. aastal müügile lastud. Pööris püstharune. Pähikud kahe-, harva kolmeteralised. Terad valged.

Jõgeval katsetes 1926. a. saadik. 4 a. keskmiste järele on teraand 2⁰/₀ madalam ja põhuand 2⁰/₀ suurem kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal on tal kõrge, 31,5 g. Hektoliitrikaal kaunis kõrge, 51 kg. Kestaprotsent keskmine, 28⁰/₀. Kasvuaeg pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus hää. Kannatab rohkesti rooste all.

Kehra Tangu kaer (nr. 35) on end. Kehra Sordiarendusjaama, praeguse Jõgeva Sordikasvanduse Kehra filiaali poolt alatise üksikvaliku teel Wobesde kaerast arendatud ja loodetavasti lastakse riigimõisate kui Kehra sortide paljundajate poolt 1931. aastal müügile. Pööris püstharune. Pähikud kaheteralised. Terad suured, valged.

Jõgeval katsetes 1926. a. saadik. 4 a. keskmiste järele on Tangu kaeral teraand 2⁰/₀ ja põhuand 4⁰/₀ madalam kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal on kõrge, kõrgem kui ühelgi teisel kaerasordil, 38 g. Hektoliitrikaal kõrge, 51 kg. Kestaprotsent õige madal, 26⁰/₀. Kasvuaeg mitme päeva võrra pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus hää. Kannatab vähem kui enamik välismaa sorte rooste all.

Kehra Varane kaer (nr. 36) on end. Kehra Sordiarendusjaama — praeguse Jõgeva Sordikasvanduse Kehra filiaali — poolt Wobesde kaerast alatise üksikvaliku teel arendatud. Pööris hõre, püstharune. Pähikud kaheteralised. Terad suured, (vähe kollakas-) valged.

Jõgeval katsetes 1926. a. saadik. 4 a. keskmiste järele on tal teraand 3⁰/₀ ja põhuand 4,5⁰/₀ vähem olnud kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal on kõrge, 32 g. Hektoliitrikaal kõrge, 52 kg. Kestaprotsent õige madal, madalam kui ühelgi teisel sordil, 26⁰/₀. Kasvuaeg mitme päeva võrra Kuldvihmast pikem. Seisukindlus hää. Kannatab ka natuke vähem rooste all kui enamik välismaa sorte.

Mahndorfi Strube kaer (nr. 17) on Mahndorfis, Halberstadti juures Saksamaal 1902. aastast saadik Strube-Schlanstedti kaerast parandamise teel saadud. Pööris püstharune. Tera suur, valge.

Jõgeval katsetes 1922. a. saadik. Selle järele teraand 3—4⁰/₀ madalam ja põhuand 22—24⁰/₀ suurem kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal kõrge, 31 g. Hektoliitrikaal kaunis kõrge, 47—50 kg. Ka kestaprotsent kõrge, 29—31⁰/₀. Kasvuaeg umbes 5 päeva võrra pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus hää (4—). Kannatab rooste all rohkesti.

Tystofte Kollakasvalge (Gulhvid Tystofte-Havre) kaer (nr. 18) on Tystofte katsejaamas Taanimaal N. P. Nielsen'i poolt Probstei kaerast aren-

datud. Pööris püstharune. Pähikud enamikus kaheteralised. Teraid kollakasvalged.

Jõgeval katsetes 1922. a. saadik. Teraand 2—3,5 protsenti halvem, põhuand 7—9,5% suurem kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal keskmine, 28—28,5 g. Hektoliitrikaal keskmine, 47—49,5 kg. Kestaprotsent kõrge, 31—32%. Kasvuaeg keskmine, 6 päeva võrra pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus keskmine (3+). Kannatab rooste all rohkesti.

Seemnevilja Toimkonna nr. 50 (nr. 22) on üks kaera liin, mis enne maailmasõda P.-L. Põllumeeste Keskseltsi juures asuva Seemnevilja Toimkonna poolt selle katsepõllul Vahi talus Tartu lähedal ühest kohalikust kaerast võetud ja Toimkonna töö lõpetamise järele pärast Eesti Sordiparanduse Seltsi asutamist viimase Sordiarendusjaama kätte Jõgeval võrdlemiseks läks. Pööris püstharune. Tera valge.

Jõgeva katsete andmetel (3 aasta eest) teraand madalam, põhuand natuke kõrgem kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal kõrgem, hektoliitrikaal madalam ja kestaprotsent kõrgem kui Kuldvihmal. Kasvuaeg paari päeva võrra pikem Kuldvihma omast.

Lyngby Hede (Hede-Havre) kaer (nr. 24) on Taanimaal Lyngby katsejaamas konsulent K. Hansen'i poolt „Graa“ (hall) kaerast arendatud. „Graa“-nimelist kaera kasvatatakse ammust saadik Yyllandil. Tera valkjashall. Olevat liivamaakaer.

Jõgeval katsetes olnud 1921.—1926. aastani. Selle järele teraand 20% madalam, põhuand ligi 20% suurem, 1000 tera kaal madalam, hektoliitrikaal märksa madalam ja kestaprotsent palju suurem kui Kuldvihmal. Kestaprotsent on tal kõrgem kui ühelgi teisel sordil. Kasvuaeg Kuldvihmast palju pikem. Seisukindlus nõrgavõitu. Kannatab rohkesti rooste all.

B. Kollaseteralised.

Tystofte Tähe (Stjerne) kaer (nr. 2) on Taanimaal Tystofte katsejaamas N. P. Nielsen'i poolt Probstei kaerast arendatud. Pööris püstharune. Pähikud enamikus kaheteralised, osalt kalduvus ka kolmeteralisteks. Tera kollane. Olevat kohane keskmise hädusega muldadale.

Jõgeval katsetes 1922. aastast saadik. Nende katsete järele on põhuanni poolest olnud hää sort, andes Kuldvihmast 8—10,5% suuremat terasaaki. Põhuand madal, 13,5—16,5% väiksem kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal kaunis kõrge, 29—30 g. Hektoliitrikaal on Tystofte Tähe kaeral kaunis kõrge, 48—51 kg. Kestaprotsent keskmine, 27,5—29%. Kasvuaeg kaunis pikk, 3—4 päeva pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus keskmine (3). Kannatab rooste all natu teisedki.

Breustedti Saagirikkaim Varane (Breustedts Ertragreichster Frühhafer) (nr. 3) on O. Breustedt'i poolt Schladenis Hannoveris Saksamaal ühest taimest arendatud. Algsordiks on arvatavasti olnud Fichtelgebirge

kaer. Pööris püstharune. Tera lüheldane, jäme, valkjaskollane. Olevat vähenõudlikum sort.

Jõgeval katsetes 1922. a. saadik. Teraand Jõgeva katsete järele hää, keskmiselt 8% suurem kui Kuldvihmal. Põhuand 4% suurem kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal kaunis kõrge, 31—31,5 g. Hektoliitrikaal kõrge, 49,5—52 kg. Kestaprotsent suur, 28—29%. Kasvuaeg 3—4 päeva võrra pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus keskmine (3+). Näib kõrrerooste all natuke vähem kannatavat kui teised sordid.

Lochowi Kollane kaer nr. 9-a (v. Lochows Gelbhafer nr. 9-a) (nr. 30) on ühest Marki maakaerast 1903. a. alustatud valiku teel F. v. Lochowi poolt Petkusis Saksamaal, Jüterbog-Luckwalde maakonnas arendatud. Pööris püstharune ja külgne. Pähik kaheteraline. Tera suur, kollane. Kohane raskematel muldadel. On S. P. S-i kõrgarendis-registrisse võetud.

Jõgeval katsetes 1926. a. saadik. 4 a. keskmiste järele on ta tera- ja põhuand 1 protsendi võrra Kuldvihmast suurem. 1000 tera kaal keskmine, 28,5 g. Hektoliitrikaal keskmine, 48,5 kg. Kestaprotsent kaunis kõrge, 28,5%. Kasvuaeg Kuldvihma omast pikem. Seisukindlus keskmine. Kannatab rohkesti rooste all.

Abedi Kollane Naesgaard- (Gul Naesgaard) kaer (nr. 12) on Taanis Abedi katsejaama juhataja H. A. B. Vestergaard'i poolt Probstei kaerast arendatud. Pööris püstharune. Terad keskm. suurust, kollased.

Jõgeval katsetes 1922. a. saadik. Nende järele teraanni poolest samane kui Kuldvihm, põhuand aga 9—12 protsenti vähem kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal kõrge, 33—33,5 g. Hektoliitrikaal keskmine, 47,5—50,0 kg. Kestaprotsent keskmine, 27—28%. Kasvuaeg keskmiselt 5 päeva võrra pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus hää (4=). Kannatab rooste all rohkesti.

Veibulli Eko (Kaja) (nr. 38) on Kuldvihma ja Leutewitzi Kollaste kaarte ristsugutamise teel saadud ja 1922. aastal turule lastud. Pööris püstharune. Tera kollane.

Jõgeval katsetes 1926. a. saadik. 4 a. keskmiste järele teraand 4% madalam ja põhuand 17% suurem kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal madal, 25 g. Hektoliitrikaal kõrge, 51 kg. Kestaprotsent kõrge, 28,5%. Kasvuaeg mitme päeva võrra pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus hää. Kannatab rohkesti rooste all.

Leutewitzi Kollane kaer (Leutewitzer Gelbhafer) (nr. 19) on A. Steiger'i poolt Dresdeni läheduses Leutewitzis Saksamaal Saksi kollasest mäekaerast 1875. a. alustatud valikutöö teel arendatud. Pööris käänd- kuni püstharune. Pähikud kaheteralised. Tera kollane. Hääle kuni keskmisele mullale kohane. On S. P. S-i kõrgarendis-registrisse võetud.

Jõgeval katsetes 1922. a. saadik. Nende järele teraand 6% madalam ja põhuand 6,5—7 protsenti parem kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal madal, 24—25 g. Hektoliitrikaal keskmine, 45—47 kg. Kestaprotsent kõrge, 28,5—29,5%. Kasvuaeg keskmiselt 6 päeva võrra pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus keskmine. Kannatab rohkesti rooste all.

D. Tumedateralised.

Veibulli Argus (Veibulls Argushavre) (nr. 27) on V. Veibulli sordiarendusjaama poolt Rootsisis musta kaera liini V. 523 ja Svalöfi Võidu vahel tehtud ristsugutuse teel saadud ning 1926. a. müügile lastud. Pööris on tal püstharune. Pähikud sagedasti kolmateralised. Terad suured, tumepruunid.

Jõgeval katsetes 1926. a. saadik. Neljaaastaste andmete järele on Arguse teraand 2,5% kõrgem ja põhuand samane kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal keskmine, 29 g. Hektoliitrikaal kõrge, 51 kg. Ka kestaprotsent kõrge, 31%. Kasvuaeg pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus samane kui Kuldvihmal. Kannatab rohkesti rooste all.

Svalöfi Kella III (Svalöfs Klockhavre III) (nr. 40) on Svalöfis Kella II ja Suurmoguli vahel tehtud ristsugutuse järeltulijate hulgast arendatud ja 1927. a. müügile lastud. Pööris püstharune, harud lühikesed. Tera tumepruun, ohtega.

Jõgeval katsetes 1926. a. saadik. 4 a. keskmiste järele teraand 14% madalam ja põhuand 7% suurem kui Kuldvihmal. 1000 tera kaal kaunis madal, 25,5 g. Hektoliitrikaal keskmine, 47 kg. Kestaprotsent õige kõrge, 33,5%. Kasvuaeg pikem kui Kuldvihmal. Seisukindlus keskmine kuni hää. Kannatab rohkesti rooste all.

Tarvitatud kirjandus.

- Abed Plantevlsstation Foraedlingsarbejdet Gennem 25 Aar. 1903—1928.
Allmänna Svenska Utsädesaktiebolaget Svalöf. 1929.
Becker-Dillingen-Handbuch des Getreidebaues. Berlin 1927.
Deutsche Landwirtschafts-Gesellschaft. D. L. G. Hochzuchtregister für landwirtschaftliche Pflanzenzuchten. 1929.
Dyrkningsforsog med Havresorter. 1901—1908, 1909—1912, 1915—1920, 1922—1925. Statens Forsogsvirksomhed i Plantekultur. Aruanded. Kobenhavn.
Etheridge, W. C., A Classification of the varieties of Cultivated Oats. Ithaca, 1916.
Hankian Kasvinjalostuslaitos Tammisto. Siemenjulkaisu 1930.
Hillmann, dr. P., Die deutsche landwirtschaftliche Pflanzenzucht. Berlin, 1910.
Mitteilungen und Publicationen des „Baltischen Samenbau-Verbandes“. Aastakäigud.
Ратлефъ, фонъ Харальдъ, Результаты работъ и опытовъ, произведенныхъ на Юрьевской Селекционной Станции Нэммико. Aastakäigud.
Rootsi, Prof. dr. N., Kaera sortide süstemaatikast. Agronomia 1922.
Schmidt, dr. phil. Otto, Anbau und Anerkennung von Saatgut. Stettin, 1925.
Sveriges Utsädes-förening's Tidskrift'i aastakäigud, Svalöf.
Veibull, V., Illustrerade Årsbok för Växtförädling och Växtodling. Aastakäigud.
jne.

Jõgeva Sordikasvanduse toimetised.

- Nr. 1. Jaan Mets. Tähtsamate heinataimede liigid, nende sordid ja seeme. Tartus, 1925.
  - „ 2. M. Pill. Mõnest meile tähtsamast Ameerikas kasvatatavast loomatoidu taimest. Tartus, 1925.
  - „ 3. Jul. Aamisepp. Kartul loomatoiduna. Tartus, 1926.
  - „ 4. Jul. Aamisepp. Paremad kartuli sordid. Tallinnas, 1926.
  - „ 5. M. Pill. Meie tähtsamad teravilja sordid. Tallinnas, 1926.
  - „ 6. Jul. Aamisepp. Paremad loomatoidu juurvilja sordid. Tallinnas, 1926.
  - „ 7. M. Pill. Heteroosisest ehk esimese põlve vördja jõust ja selle tähtsusest tegelikus taimekasvatases. Tartus, 1926.
  - „ 8. M. Pill. Sangaste rukis tema 50 aasta juubeli puhul. Tallinnas, 1926.
  - „ 9. Jaan Mets. Heinaseemne külvist ja heinaseemne segudest tänavuse külvi jaoks. Narvas, 1926.
  - „ 10. Jaan Mets. Ristikheina sordiküsimus Eestis tänavuse aasta kogemustel. Tartus, 1926.
  - „ 11. Jul. Aamisepp. Seemnekartuli idandamise mõju saagi pääle. Tallinnas, 1928.
  - „ 12. Jaan Mets. Heintaimed. Tartus, 1928.
  - „ 13. Jaan Mets. Heinakasvatuse tähtsus, ülesanded ja viisid. Tartus, 1928.
  - „ 14. M. Pill. Kehra Saagirikas. Uus parandatud kaerasort. Tartus, 1929.
  - „ 15. M. Pill. Suinisu-sortide võrdluskatsed Jõgeva Sordikasvanduses 1922.—1928. a. Tartus, 1929.
  - „ 16. Jul. Aamisepp. Põldherne kasvatamine. 1929.
  - „ 17. Jaan Mets. Kõrsheina seemnekasvatuse tähtsusest ja võimalustest meil. 1929.
  - „ 18. Jõgeva Sordikasvanduse katsepõldude juht 1929. a. Tartus.
  - „ 19. M. Pill. Sangaste rukis Põhja-Eestis. Tallinnas, 1929.
  - „ 20. Jaan Mets. Karjakopliid. 1929.
  - „ 21. Jaan Mets. Edusamme meie heinaseemne-kasvatases. Tartus, 1930.
  - „ 22. Jul. Aamisepp. Seemnekartulite lõikamine ja poolitamine. Tallinnas, 1930.
  - „ 23. M. Pill. Väärsamme meie teravilja-seemnekasvatases. Tartus, 1930.
  - „ 24. M. Pill. Kehra Varane kaer. Tartus, 1930.
  - „ 25. Jaan Mets. Kõrsheina seemnekasvatus on näidanud oma edukust. 1930.
  - „ 26. M. Pill. Eesti nisu meie esimese nisu-näituse andmetel. Tartus, 1930.
  - „ 27. Jul. Aamisepp. Kuidas tõsta kartulikasvatuse tulukust. 1930.
  - „ 28. Jaan Mets. Vigadest ja raskustest heinaväljade asutamisel. 1930.
  - „ 29. M. Pill. Lapp- ja reaskatse. Katsed sortide võrdluskatse metoodikast. 1930.
  - „ 30. Jaan Mets. Ristikheina vähi erakordne leving möödunud sügisel ja mis selle kordumise vastu ette võtta. 1930.
  - „ 31. M. Pill. Meile tähtsamad tõuvilja sordid. 1930.
  - „ 32. M. Pill. Jõgeva Roostekindlam kaer. 1930.
  - „ 33. Jul. Aamisepp. Soo- ja mineraalmaal kasvanud kartuli saagi ja selle väärtuse võrdlev hinne. 1930.
  - „ 34. M. Pill. Kaerasortide võrdluskatsed Jõgeva Sordikasvanduses 1923—1929. 1930.
-

B-507

i 4/15/71